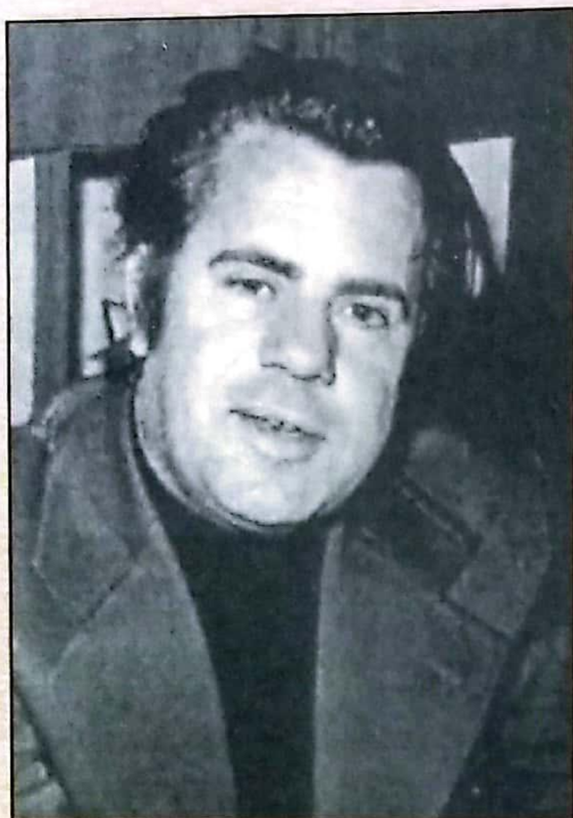
Kasim DERAKOVIĆ
Rajko SKVARICA
Ferid ČEHIĆ
Savo PETROVIĆ



Doboj, 2012.



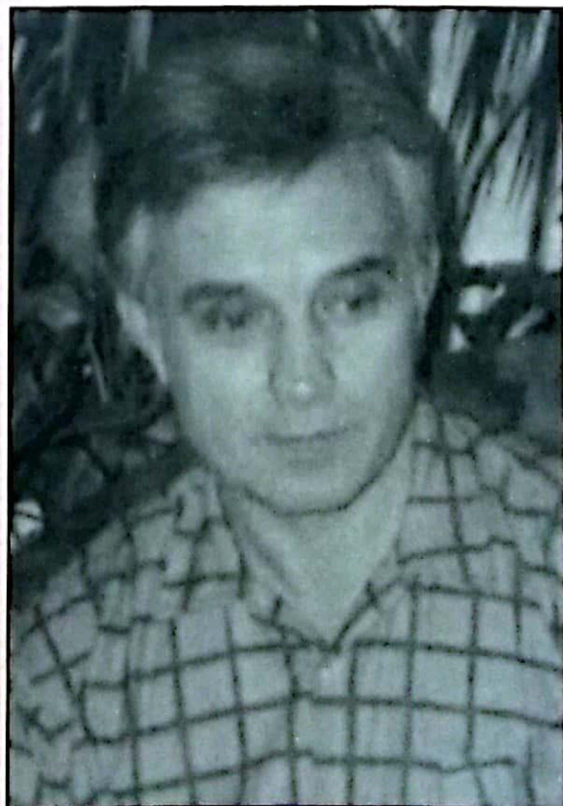
Kasim DERAKOVIĆ



Rajko SKVARICA



Ferid ČEHIĆ



Savo PETROVIĆ

KASIM DERAKOVIĆ
RAJKO SKVARICA
FERID ČEHIĆ
SAVO PETROVIĆ

KROZ MOJE PRSTE BOSNA PROTIČE

Doboj, 2012.

Kasim Deraković, Rajko Skvarica, Ferid Čehić, Savo Petrović
KROZ MOJE PRSTE BOSNA PROTIČE
pjesme, knjiga drugova

Biblioteka RAZGORI

Izdavač
Naše novine (nezavisne narodne novine), Doboj Jug

Za izdavača
Fahrudin Kapetanović

Recenzent
Mirko Jeleč

Naslovna stranica i portreti pjesnika
Ibro Mulaomerović

Fotografije
Osman Kikić

Lektura i korektura
Stipo Kljajić

Kompjuterska obrada i prelom
Branislav-Bane Tomanović

Štampa
"Grafičar" Doboj

Za Štampariju
Zele Lujić

Tiraž: 300

KNJIGA DRUGOVA

Knjige drugova nisu novina u baštini našeg književnojezičkog izraza. Uvezane najčešće generacijskim kodom, korice takvih izdanja nosile su početkom dvadesetog stoljeća teret socijalne lirike, a kasnije su se pojavljivale kao zbirke misaono-refleksivne poezije, mladenačkih početaka i pjesničkih prvenaca. U takvim je knjigama poštovana misao vodilja, a stih je, iako iz različitih pera, ipak bio ujednačenog pjesničkog vokabulara.

Četiri autora koji ispisuju ovo djelo nisu iz iste generacije (dvojica nisu više među živima) i toliko se razlikuju svojim stihovima, da ih se teško može uokviriti u istu poetsku strukturu, ali pripadaju, u punom značenju riječi, knjizi drugova. Sva četvorica su prijatelji, koji su svoje najplodnije godine proveli u istom gradu i u istoj novinskoj redakciji. Doboj im je bio i ostao inspiracija i san, a "Glas komuna" medij novinarskog i pjesničkog sazrijevanja.

Kasim Deraković, Rajko Skvarica, Ferid Čehić i Savo Petrović obilježili su dobojsko informativno dvadeseto stoljeće pedesetak godina potpisujući vijesti, zapise i reportaže o životu, rastu i razvoju područja sjeverne Bosne, zvanog dobojska regija. Od rane mladosti sva četvorica su pisala i objavljivala stihove u raznim jugoslovenskim novinama i časopisima. Kod svih je u njihovim plodnim novinarskim godinama poetska nit uvijek bila u blizini, dok je Kasim Deraković sa desetak objavljenih knjiga slovio za "pjesnika po zvanju", podarivši svojim neponovljivo nadahnutim stihom naslov ove zbirke "Kroz moje prste Bosna protiče".

Ova knjiga poezije dobojskih drugova predstavlja izbor iz njihovih već objavljivanih radova, ali donosi i neke pjesme živućih autora sa novijim datumom. U njoj pjesnici svom zavičaju pjevaju odu, prelijepe stihove tuge i nade da će njihova Bosna i rodni kraj možda opet biti slični onoj doživljenoj i proživljenoj ljepoti, koja iz prognaničke daljine sada izgleda kao odsanjana bajka. Poezija koja vas čeka na ovim stranicama puna je Bosne, trava i livada, bistre rijeke, djetinjstva na njenoj obali, divnih mirisa, sjećanja na odrastanje, drugovanje i ljepše dane. S ratom su, nažalost, planuli "pokošeni snovi", pjesnici su prognani od svoje kuće u koju se uselila

pustoš i tuga. Pjesnik u tuđini, u novim prizorima, u novim sjevernim rijekama traži odsjaj poznatog neba. Da li se i dalje plavi onako kako su im nekad bili obojeni snovi? S ratnim udesom i usudom svoje izbjegličke sudbine sa dilemama nataloženih godina pjesme iz daljine ponekad su nostalgični jauk, kome je juče ljepše nego danas, ali uvijek sa snažnom, neskrivenom porukom ljubavi prema čovjeku, rodnoj grudi i svom zavičaju. Emotivni i potresni stihovi iz ove knjige traže put do svoje kuće, pjesnik je još uvijek "putnik u noći". Vjerujmo da će pronaći izgubljene putokaze!

Vancouver, septembra 2011.

Mirko JELEČ

KASIM DERAKOVIĆ

NA RASKRŠĆU STOJI ČOVJEK



Kasim DERAKOVIĆ rođen je 14. marta 1935. godine u Doboju. Završio je Učiteljsku školu u Derventi, studirao književnost u Banjaluci i Sarajevu. Radio je u listu "Glas komuna" u Doboju od 1958. godine kao novinar, reporter i tehnički urednik. Prvi je urednik posebnog priloga u "Glasu komuna" - "Glas mladih". U novinama je najviše pisao reportaže, crtice, bilješke, uvodnike... U novinarstvu je proveo 30 godina, a tekstove najviše objavljivao u "Glasu komuna" i na Radio Doboju. Dobio je više nagrada za rad u novinarstvu.

Prve pjesme objavio je još u osnovnoj školi. U Banjaluci, u vrijeme studija književnosti, objavljivao je u časopisu "Korijen", koji mu je 1958. godine štampao i prvu zbirku pjesama "Trave na asfaltu". Objavljivao je u listovima "Glas" (Banjaluka), "Oslobođenje" (Sarajevo), "Mladost" (Beograd), "Naši dani" (Sarajevo), "Male novine" (Sarajevo) i drugim u Jugoslaviji, zatim u časopisima "Život" (Sarajevo), "Delo" (Beograd), "Korijen" i "Putevi" (Banjaluka), "Polet" (Zagreb), "Osvit" (Karlovac), "Rukovet" (Subotica), "Značenja" (Doboj).

Bavio se i publicistikom, pretežno s temama iz Drugog svjetskog rata.

Prvi je član Udruženja književnika Bosne i Hercegovine iz Doboja.

Osnovao je Klub mladih pisaca u Doboju i bio jedan od utemeljivača Izdavačke biblioteke "Paralele" u kojoj je štampao više od 50 zbirki poezije pjesnika iz cijele Jugoslavije. Utemeljivač je Književnog kluba "Ivo Andrić" u Doboju. Bio je organizator i učesnik Festivala poezije u Doboju 1957. godine. Kasim je pionir lijepe pisane riječi u Doboju.

Pisao je poeziju, prozu, te poeziju i prozu za djecu. Zastupljen je u antologijama, panoramama, zbornicima, a njegove pjesme za djecu objavljivane su u čitankama za osnovne škole. Prevođen je na strane jezike.

Pomogao je mnogim mladim pjesnicima; uredio je i objavio više zbirki poezije i knjiga proze autora iz Bosne i Hercegovine i Jugoslavije.

Bibl.: "Trave na asfaltu", "Korijen", Banjaluka, 1958; "Balada o rukama", Sarajevo, 1959; "Druga obala" (antologija poezije mladih BiH), Sarajevo, 1958; "Lirski govori o Titu", "Paralele", Doboj, 1962; "Ljubavi, pređi u ptice", "Veselin Masleša", Sarajevo, 1972; "Nepriznati anđeli", "Paralele", Doboj, 1972; "Lirski govori o Titu", prošireno i dopunjeno iz-

danje, Književni klub "Ivo Andrić", Doboj, 1982; "Muzika za igru", "Univerzal", Tuzla, 1986; "Pisana riječ zavičaja" (sakupljena baština - radovi autora književnih stvaralaca sa 25 opština sjeverne i centralne Bosne i koji su objavili oko petsto knjiga u dvadesetom vijeku), "Univerzal", Tuzla, 1990.

Zbirke pjesama za djecu: "San vodoskoka", književni klub "Ivo Andrić", Doboj, 1977; "Srebrni konjanik", "Svjetlost", Sarajevo, 1980; "Zlatna ocjena", Savez književnih klubova Srbije, Beograd, 1983.

Umro je u Doboju 1990. godine.

*SIN TRAVA**

Ja sam sin trava. Asfalti me bole.
Iz svake moje suze rodi se sunčana ptica,
a kada jeseni parkove ogole,
postajem oblak bola iznad višespratnica.

Lutaju drumom vetra prosjaci lišća.
Raznose me zvona. Ugasite katedralu.
Neka se ovaj grad u jednom snu stiša.
Iz rose jutarnje vajam livadu malu

sa pregrštima zrikavaca i sa četverolisnom detelinom
u koju ćemo ući sami, nagi, bez dnevnog reda.
Poistovetićemo naša tela s livadom i mesečinom.
Bićemo najlepši trenuci zvezdanog nedogleda.

I treba poštovati tu tišinu, ta nebesa
ispod kojih ćemo sigurno naći smirenja ostrvo,
a kada svitanje siđe u intimu mesa,
u našim venama zabelasaće se iskrenosti drvo.

Nas su odnjihale trave i tišina govor.
Ranjavaju nas jeseni i asfalt sivo mrvi.
Mi ipak u očima nosimo beli zvezdani mramor,
svesni da će livade imati drhtaje naše krvi.

---

* Pjesme "Sin trava", "Trave na asfaltu", "Cvetanje u nama" i "Elegija mrtve devojke" objavljene su i u ovoj knjizi na ekavskom narječju kako su štampane i u knjizi pjesama "Trave na asfaltu". Kada su jednom prilikom Ferid Čehić i Savo Petrović upitali Kasima Derakovića koja mu je bila motivacija da svoje pjesme piše na ekavskom, on je rekao da mu se tada (sredinom pedesetih godina) učinilo da njegove pjesme tako zvuče nekako melodičnije i da uvijek treba da budu tako i štampane. Od sredine šezdesetih Kasim Deraković je pisao svoje pjesme na ijekavskom narječju srpskohrvatskog/hrvatskosrpskog jezika.

TRAVE NA ASFALTU

Pošaljite mi dobru jutarnju livadu zavičaja
kad je od rose i neba blistava sva i rumena
da raspem asfaltom trave i za reke sjaja
da ušća budu oči velegradskih žena.

Doplovite u luke sivila jezera žarkih sutona
i šiknite na sve strane ko krv iz vodoskoka vena,
nek pred tom lepotom bleda svetla neona
oslepe zauvek, zauvek oslepe postiđena.

Dobro bi bilo posaditi aleje ozvezdane,
jer krovovi visoko ovde siluju dlan neba.
Zelenog i plavog, plavog i zelenog u ove dane
ko hleba nasušnog svetu ovom treba.

CVETANJA U NAMA

Bratu Muhamedu

Kroz moje prste Bosna protiče
sa suncem, ribama i bregovima,
pa kao detinjstvo lepa otiče
sa snom zavičaja u očima.

I ceo život liči pomalo
na bele i tamne dlanove vode.
Uvek je u nama ponešto cvalo
da posle ode, u beskraj ode.

A mi smo ostajali zamišljeni
na obali pod vrbama,
pa kad se zavičaj zajeseni,
tad lišće suza pada u nama.

Tužni smo bili kad jesen mre
zbog odlazaka i nestajanja,
da bismo oprostili zatim sve
za jedan mali osmeh granja.

A taj je osmeh dolazio
s prolećem ispod neba plava.
I ja koji sam ga uvek snio
postao sam oblak, lišće i trava.

I tako uvek nekuda ode
ponešto lepše od zora i zlata
niz vetar, suton, niz tamne vode,
niz obale nepovrata.

SJAJ ZAVIČAJA U OČIMA

Jednom, u stara, dobra vremena, sredinom osamdesetih godina dvadesetog vijeka, kada se nebo zaoktobri i kada sve jeseni postanu tužne, pjesnik Kasim Deraković na Gradini, odakle je pogled na Doboj najljepši i gdje su pod sjajem zvijezda noći pune čarobne svjetlosti, recitovao je svoju pjesmu "Cvetanja u nama" (pjesma je napisana i objavljena na ekavici, kao i sve pjesme u njegovoj knjizi "Trave na asfaltu") i kazivao koliko voli grad u kome živi i stvara, šta mu znači rijeka Bosna, kako su zanosne visine rodnih bregova i kako je divan sjaj zavičaja u očima:

Kroz moje prste Bosna protiče
sa suncem, ribama i bregovima
Pa kao detinjstvo lepo otiče
sa snom zavičaja u očima.

Kako lijepo rečeno: kroz moje prste Bosna protiče, i zamislite, otiče sa snom zavičaja u očima. Ovdje, na Floridi, često se sjetim te noći na Gradini i te Kasimove pjesme. U mojim snovima ta rijeka Bosna, nekada tako bistra i tako zelena, još i sada kao takva teče kroz moje prste i kroz moje srce, u kome su i pjesma "Cvetanja u nama" i fotografije, panorame Doboja, nastale upravo te noći, a stvarao ih je fotoreporter Osman Kikić, čije su slike često i same bile poezija.

Saint Petersburg, januara 13, 2010.

Savo PETROVIĆ

(Odlomak iz prikaza knjige
"Doboj u dvadesetom stoljeću")

RAZBIJENO CVIJEĆE

Svak u sebi svoju ćelekulu nosi,
Razbijeno cvijeće, razmrskane kosti;
Nit je lako kosi, nit je lako rosi
Kad je bol odnosi do mrtve vječnosti.

Kad se jauk kosi i rosi i kosi,
Isto vrijeme nosi kobi nestajanja,
Nebo praiskona smrt i život nosi
I zvjezdani orah iznad trulog panja.

SLOM

Svi mi imamo svoje pjesme. Svoj slom.
Na pustom drumu ostajemo ukleti sanjari.
Svi mi u glavi imamo po jedan topli dom
U kome prevareni nikada nećemo biti.

I ostavljeni sebi tražimo prenoćišta
Pod nekom ranjenom zvijezdom u prostoru,
A svu noć nas odvode na crna stratišta
Da se vratimo sebi u resku mjesečevu zoru.

ČOVJEK

Čovječe,
pronađi se.
Kuda si se
Raselio,
Gdje u sebi,
Kud od sebe
U beznađu
Obeznađen,
U očaju
Neojačan
Kud da pođe?
Tamno vrijeme,
Tamu kapa;
U kapljama
Kaplje dan
Raskasapljen.
Na raskršću
Stoji čovjek
Raščovječen;
Kud da pođe?

ZA MENE I MOJU SMRT

Kad umrem, pokopajte me u mahovini trava,
Nada mnom vrbe nek plaču moj svijetli san,
A zvijezda, ko breza, od sna i drhtaja plava
Nek mi bude cvijet nad grobom rascvjetan.

ELEGIJA MRTVE DEVOJKE

Moje su kose raspleli talasi reke.
U njima snivaju san beli lopoči.
Mesec, zlatni mesec, zaluta u dubine;
Zna da sam nasmejana išla alejom lipa.

Neka mi oproste lipe: moje su ruke mrtve.
Neka mi oproste zvezde: zgasle su moje oči.
Neka mi oprosti vetar: moju kosu ljube valovi.

Nestala sam sa zalaskom sunca...
Ko je to plakao obalom u predvečerje?
Na mojim belim rukama rastu lopoči.
Ja snivam san sa školjkama...

MODRA BALADA

(Odlomci)

Tamo na pučini izgara skrhani brod,
Zvijezde se ulijevaju u livadu pored šume.
Rastvori vrata sjećanja. Nebo je samo uvod
U zaborav stvari. Drhtava krvi moja, ko će da razumije
Tvoje fantastične namjere i gdje počinje strava
Te bespoštedne igre na rubu isijane tame?
I ne znam da li se u vrelom pijesku završava
Taj krik - poljubac gladi u otvorene rane.
Ja sam išao, krvi, samo tvojim tragom.
Mjesečina mi donijela u san neke krupne lale.
Zanoćim u travi, u cvrčaka proticanju blagom,
A poslije buđenja gledam: na moje ruke sante leda pale.
O, krvi, ja sam išao svjestan prolaznosti mesa,
Sad ležim pod nebom, granitni krug bezizlaza klešu nebesa.

...

Ti nećeš postati drvo, ni brijeg, već bijeg.
Vječiti bijeg zvijezda u proticanju rijeka.
Vjeruj, nikada ne bih pronašao boljeg
Skloništa od granja pognutih kleka

Što koračaju nijemo u tvom sumornom sprovodu
Bistre iznad zemlje, i pijeska, i iznad gliba.
Na podnožju gore što se nadnijela na vodu
Iz rijeke umjesto Mjeseca izrasta obla riba.

Zvona donose cvijeće i trešnje dok izdaleka
Čuješ utjehu sa klepke blagih ovaca.
Pred šumom vjerno zavičaj te čeka

Dok Sunce prezrelo sjeme u dobru zemlju baca.
Nisi ostavljen obmani nestajanja. Iz tvog lica
Prska svjetlost Neba i bubri pšenica.

POĐIMO PREKO OBALE U SUNCE

Bogata poetska vatra pjesnika Kasima Derakovića oplemenjena je novom buktinjom. Knjiga pjesama "Muzika za igru" dolazi sa ognjišta gdje je prije nepune tri decenije zapaljena lirski snažna i pjesnički uvjerljiva buktinja - zbirka pjesama "Trave na asfaltu". A u međuvremenu Deraković je objavio još devet zbirki pjesama, ali "Trave na asfaltu" i "Muzika za igru" izražavaju dovršenu i ubjedljivu pjesničku riječ i čine vrhunac njegovog stvaralaštva. Vidljivo je kako su kritičari prije više od četvrt vijeka primijetili da je pjesnik u knjizi "Trave na asfaltu", naizgled jednostavan i miran, ispoljavao mladićki nemir stihova koji su impulsivno i strasno, ali gordo i samosvojno donijeli u urbane sredine moćne mlazeve unutrašnjih svjetlosti trava kao simbole romantičnog života.

Knjiga pjesama Kasima Derakovića "Muzika za igru" u svojoj krvi puna je sunca i života, ali i straha i zebnje. Pjesnik proziva vlastitu sudbinu i u zenitu svog stvaralaštva vraća se počesto djetinjstvu i mladićkim nemirima. I dok su u zbirci "Muzika za igru" stihovi dublji i prisniji, lirski možda i snažniji, poetski zreliji, umjetnički moćniji, u pjesniku plamti onaj blagdan trava sa svjetlostima koje ga čine srećnim ("Trave će znati da nas vole i poslije kiša"), a njegove stihove jačim. Uklapajući svoju poeziju u pejzaž Bosne, rodnih trava i rijeka, začuđen i zaplašen silama nemjerljivim, vremenima nemirnim, pjesnik u uvodnoj pjesmi "Kreni" pokušava da nađe put iz nesigurnosti i nalazi utjehu na brijegu: "Između tebe i nečeg neizvjesnost brodi / Ipak je utjeha na brijegu svjetiljka sasvim mala". Kao i u Antuna Branka Šimića, brijeg je simbol života, a svjetiljka put kojim pjesnik korača antejski prkosno i odlučno. Mitski i stvarni izvor života, veliko Sunce "ide uvijek preko zida" i u "bakar lišća se mijenja", pali zemaljske snove, nosi odjeke pjesnikovih shvatanja i u njegovim slutnjama nade pronalazi rijeku koja će "u Suncu negdje da procvjeta". Očaran Suncem i životom, pjesnik će maglama otuđenog i uznemirenog svijeta i olujnim vremenima suprotstaviti svoju vjeru i nadu u ljubav:

"Kroz maglu sjevera pluta naš Vedri Brod
Svjetioniku Sunca u zadnju spokojnu luku"
("Brod")

Pjesnik je iskonski osjetio da je stara dobra Zemlja na iskušenjima i u borbi sa pokatkad neuhvatljivim silama "u meni srušila lomaču vjetra", ali vraća nadu u život jer je "podigla Sunčani most". I kao što je Ivo Andrić govorio da mostovi spajaju ljude i narode, Deraković zna da je taj "Sunčani most" u ovom čudesnom i ponekad neobjašnjivom svijetu upravo Sunce. U pjesmi "Sunce" njegovi pjesnički oblici često isijavaju prema životu, pjesnik otvara nove puteve i nudi nam lirski bogata ishodišta. Melodijske strune u pjesništvu Kasima Derakovića nisu lišene stražilovske intime i izgledaju ponegdje kao nestvarne nebeske duge posute pahuljicama. U pjesmi "Staro srebro" brankovski žuto lisje će "kao utjeha padati na moje rane". I dok lisje pada, suza iz pjesnikovog srca pretvara se gordo, ali ponosno u kristal:

"Rujni će anđeli paliti umorne vatre pod mojim rebrom
- Znak da sam plamteći zanosom išao ovim svijetom".
("Staro srebro")

U nekoliko pjesama Kasim Deraković lebdi stihovima po međama života i smrti ("Spas", "Razbijeno cvijeće", "Za mene i moju smrt", "Spavaj" i druge). Pjesnik otvara mogućnosti pronicanja u tajne smrti, čak je i nagovještava ("Kad umrem, pokopajte me u mahovini trava"), ali to je onaj prostor koji ne pripada ni životu ni smrti. Stihovi u tom prostoru pokazuju začuđenog i uznemirenog pjesnika pred savremenim svijetom, u dubinama samoće i tajnama straha u ljudskim osjećanjima. Uprkos svemu, pjesnik nikada ne upada u bezdan emocija, nego dokazuje sposobnost da sve opjeva:

"Svak u sebi svoju ćelekulu nosi,
Razbijeno cvijeće razmrskane kosti;
Nit je lako kosi, nit je lako rosi
Kad je bol odnosi do mrtve vječnosti"
("Razbijeno cvijeće")

Učini se čitaocu da nas pjesnik vodi na obale svake beznadežnosti. U tome se gubi onaj mladi poeta iz "Trava na asfaltu" koji je pomoću snova vodio sebe i život u ljepši svijet. Sada se tu pojavljuju i znaci pomalo stravične jave, jer "Neko ipak treba da gasi / Te vatre krvlju što mi jezde" ("Spas") ili se pjesniku priviđaju crne slutnje pošto "Svi imamo svoje pjesme. Svoj slom... / a svu noć nas odvode na crna stratišta" ("Slom"). Zrelim lirskim jezikom poeta ipak vidi izlaz iz straha i neizvjesnosti življenja na majci Zemlji, pa makar to bilo i u snovima: "Svi mi u glavi imamo po jedan topli dom" ("Slom").

Umirujući sebe i pronalazeći nadu, on vjeruje u ljubav, taj duh što pokreće Derakovićevu pjesmu. Pjesnik daje stihovima širok prostor da dišu i opet se vraća Suncu kao izvoru života:

"Pođimo preko obale u Sunce, u travu što se ne gasi,
Jer samo djetinjstvo može da nas spasi".
("Povratak")

Upravo poema "Povratak", na kraju knjige, budi pjesnika iz lutanja, upozorava ga da "Prolazimo s popucalim povjerenjem ispod gnjile vasione" i vodi ga "... u mir, u trave, u dobro susjedstvo Sunca"...

(1985)

Savo PETROVIĆ

(Odlomak iz prikaza knjige
"Muzika za igru")

MINUT ĆUTANJA ZA SINA TRAVA

Jedan minut ćutanja: za posljednji list sa grane jeseni, napisao je pjesnik Kasim Deraković prije tri i po decenije, i sada, u ovu jesen 1990, kada je prešao u uspomenu, jesen kao da je i sama zaćutala za minut i - vječnost. Ali, pjesnici ne umiru, oni žive i poslije svoje smrti, u svojim pjesmama. Kasim Deraković kao da tek započinje novi život, jer njegove pjesme, koje su sredinom pedesetih godina dvadesetog vijeka najavljivale najdarovitijeg pjesnika u bosanskohercegovačkim književnim krugovima, baš u jesen počele su da žive druga vremena. "Sin trava" otišao je u vrijeme "Kad se nebo zaoktobri", ali i dalje "Kroz moje prste Bosna protiče" dok nas jedna staza vodi u mir, u trave, napisao je pjesnik u knjizi "Trave na asfaltu", svojoj prvoj i, uz knjigu "Muzika za igru", svakako i najboljoj zbirci poezije koja je rođena iz pera Kasima Derakovića.

(1990)

Savo PETROVIĆ

O POEZIJI, PRIRODI, LJEPOTI

... Na dobojskoj ulici 1958. susret s Kasimom. Kasim Deraković, moj stari znanac iz Dervente. Tu je donedavno pohađao Učiteljsku školu, a ja mu u "Derventskom listu" objavljivao prve pjesme. Sad je već imao izdatu zbirku pjesama "Trave na asfaltu". Dugo smo razgovarali. O poeziji, prirodi, ljepoti. Preda mnom onaj skoro isti dječak, poletarac, a bio je učo. Pričali smo, pričali, i samo od sebe uslijedilo je saglasje da pređe u tek pokrenuti "Glas komuna". Postao je novinar, uskoro i član Udruženja književnika. Lirika mu je urodila novim zbirkama i nagradama, a pjesme dospjele i u čitanke. Kasim je u listu i danas, i sad on objavljuje moje pjesme...

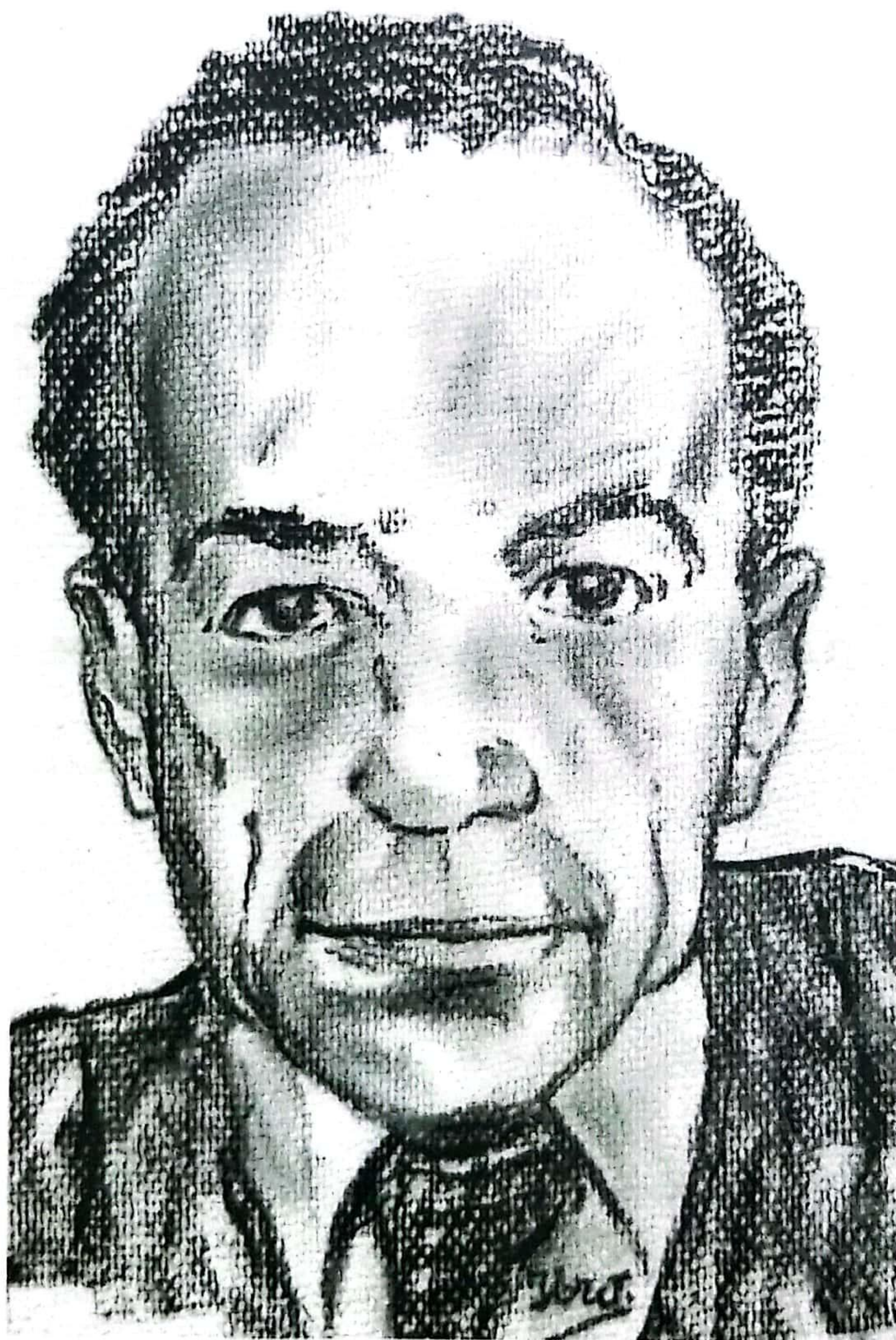
(1983)

Rajko SKVARICA

(Iz teksta "Do literate literata"
u knjizi "Na traci vremena",
Doboj, 1984)

RAJKO SKVARICA

BAJKA JE POD NAŠOM STREHOM



Rajko SKVARICA, po zanimanju diplomirani politolog, po profesiji novinar, po vokaciji pjesnik i pisac, rođen je 3. maja 1923. u selu Ljubovo-Duži, kod Trebinja. Iz zavičaja pjesnika Jovana Dučića u šestoj godini obreo se u Derventi. Osnovnu školu, građansku i gimnaziju pohađao je u Derventi, a zvanje diplomiranog politologa stekao na Fakultetu političkih nauka u Sarajevu. U Derventi i u Doboju proveo je radni vijek.

Počeo je da piše kao đak, a sarađivao je u "Novom srednjoškolcu", na čijem je konkursu 1939. dobio drugu nagradu za priču.

Novinarstvom se počeo baviti 1949. kao spoljni saradnik lista "Oslobođenje" u Sarajevu. U Derventi je 1952. godine osnovao "Derventski list" i bio prvi glavni i odgovorni urednik. Nekoliko godina kasnije, 1958, dolazi u Doboj i osniva regionalni list "Glas komuna" i bio je prvi glavni i odgovorni urednik i direktor lista. U Derventu se vratio 1972. i ponovo bio glavni i odgovorni urednik "Derventskog lista" do 1975. godine kada je otišao u penziju. Neposredno uoči rata, 1991. godine, s porodicom je izbjegao u Pančevo.

U obrazloženju za dodjelu nagrade za životno djelo "Veselin Masleša" Udruženja novinara Bosne i Hercegovine, 1978. godine, između ostalog piše:

"Malo je reći da je Rajko Skvarica bio urednik, organizator, rukovodilac - on je bio i poslenik koji nije dopuštao da se na njegovom peru uhvati rđa. Pisao je i dalje, ali i lektorisao, redigovao, i što je ne manje važno, odgajao i podučavao mlađe, prenosio na njih ljubav za novinarstvo, za sve naše vrijednosti i tekovine, učeći ih istovremeno kako da to sve izraze novinarskom riječju i djelom."

Kao doajen novinara dobojskog regiona postao je prvi nosilac priznanja Osnovne organizacije novinara u Doboju.

Nosilac je Ordena zasluga za narod sa srebrnom zvijezdom, Ordena rada sa srebrnim vijencem, Povelje opštine Derventa i Zlatne medalje Republičke kulturno-prosvjetne zajednice BiH (kao aktivista kulturno-umjetničkih društava u Derventi i Doboju i jedan od osnivača derventskog hora penzionera).

Objavio je dvije knjige proze pod naslovom "Na traci vremena", zbirku poezije "Između jave i sna", a kad je zbog rata izbjegao u Pančevo, napisao je prvu knjigu pjesama "Lirske žice izbjeglice". Drugu knjigu pjesama, takođe pod naslovom "Lirske žice izbjeglice", pisao je u Derventi, od oktobra 1988. do novembra 1999, u šatoru sa još tri sestre, jer mu tadašnje vlasti nisu dozvolile da uđe u svoj stan koji je prije toga koristio više od tri decenije, proglasivši njega i sestre dezerterima, iako niko od njih nije bio mlađi od 70 godina. Nakon toga morao je sa sestrama (od kojih je jedna nepokretna) da se vrati u neuslovnu sobu u Pančevu. Tek 2002. godine omogućeno mu je da poslije jedanaest godina ponovo useli u svoj stan.

Umro je u Derventi 2004. godine.

TUGA

Decembar je, grane gole,
sve je tmurno, nigdje sunca;
samoća i pustoš bole,
tuga stigla do vrhunca.

Šesta zima izbjeglima
zagorčava dane, noći;
da l' još uv'jek nade ima
da radošću sinu oči?

U pepelu kataklizme
da li osta neka iskra
da gejzirom sreće brizne
kad se vrate bića bliska?

Da procvjeta život novi
nakon mnogih tužnih ljeta
i postanu stvarnost snovi
što snivamo širom sv'jeta.

PISMO DRUGO

Primi, Kato, pismo drugo
iz tvog i mog zavičaja,
raseljeni bjesmo dugo,
mislili smo: nikad kraja.

Društvo su mi dobri Pavo
i njegova kera Stela
dok ja tražim svoje pravo
što su "braća" mi otela.

Jugo pirka ovdje sada
dok ti pišem ova slovca,
lije kiša navrh grada,
nova stiže od Markovca.

Sve djeluje tugujuće,
oplakuju još nebesa
postradale ljude, kuće
tokom ratnog zemljotresa.

Al' i ljepših biva dana
uz kaficu u dvorištu,
kada cvrčci sa svih strana
cvrče tiho u skrovištu.

LEŠINARI

Za leđima sviju vojski
u bosanskim atarima
arčili su svuda svojski
ljudi slični gubarima.

K'o oblaci skakavaca
opustili sve su redom,
nema čak ni praznih kaca
kad protutnji taj stampedo.

I najdraže lične stvari
nestaše u ratnoj zimi,
rovili nam lešinari
po prošlosti i intimi.

Al' mi ćemo razgrnuti
sa kućišta paučinu
i opet im udahnuti
staru svetost i toplinu.

I SNOVE POKRADU

Ništa nije nemoguće
bit' tuđinac u svom gradu,
beskućnik kod svoje kuće,
da i snove ti pokradu.

Sve zavisi kakav lobi
na djelu je ispod žita
da kumuje tvojoj kobi,
jer zakon se tu ne pita.

Naizgled je sve u redu,
svako radi kako treba,
samo "kiks" u redosl'jedu
i žali se ti do neba.

A arbitri "zauzeti",
na putu su, na sjednici...
dok uzrastu suncokreti,
peci se na žeravici.

Doživljavam sve to lično
hiljadu i više dana
tražeć' ništa neobično:
ključeve od svog stana!

SJEĆANJE NA BIŠNJU

Gdje je ona Bišnja Donja
devetsto i tridesete,
ona lipa sa perona
kada bijah ludo d'jete?

Porodica sva na broju,
ni pomena o zlu skorom,
igra djece u spokoju,
ustajanje oca zorom.

Miris dunja samonika
i zrikavci u avgustu,
bratovljeva harmonika
kad boravi na raspustu.

Mirno tekli naši dani,
sve imalo svoje mjesto,
danas slično kao lani
uz majčino slatko t'jesto.

Sad mi pusta Bišnja Donja,
druge slike i prilike,
niti lipe, ni perona,
ni bratove harmonike.

MOJ OTAC ŽELJEZNIČAR
(Priča)

Mala tiha postaja na uskotračnoj pruzi prije pedesetak godina. U prizemlju službene prostorije sa blok-uređajima za skretnice i signale i sa šalterom za vozne karte. Tu je svaki drugi dan službovao moj otac, a radno vrijeme mu iznosilo 24 sata. Na spratu: naš stan iz koga smo mi djeca gledali vozove sa garavim mašinovođama i drugim osobljem u plavim odorama. Otac ih je dočekivao s crvenim barjačetom i pozdravljao salutiranjem. Salutirali su i oni njemu. Vozovi se zadržavali kraće, ili duže. Otac je potpisivao vozovođi neku knjigu. Vjerovatno potvrđivao čas dolaska i čas odlaska. Na znak vozovođe voz bi kretao. Iz dimnjaka lokomotive sukljao je dim, a sa strana šikljala para. Nekad bi voz manevrisao po stanici. To se dešavalo kad bi se ostavljao jedan ili više vagona na sporednom, takozvanom slijepom kolosijeku, ili se vozu dodavao neki vagon više. U toku manevrisanja više puta bi se oglasila očeva truba, što je za mašinovođu bio znak da je skretnica skrenuta u željenom pravcu.

Često sam posmatrao taj očev rad na stanici. On se sastojao iz višestrukih dužnosti. Ručnim polugama je iz kancelarije otvarao i zatvarao signale i okretao skretnice. Izdavao je vozne karte putnicima, primao i izdavao njihove pošiljke. Telefonom primao najavu i predavao odjavu vozova. Telefoni nisu imali brojeve, nego su stanice komunicirale određenim kombinacijama dužeg i kraćeg okretanja ručice telefona. Telefon bi zvonio kad bi neko zvao bilo koju od nekoliko najbližih stanica. Ali kad bi se oglasio jedan dugi, tri kratka, pa još jedan dugi i kratki zvon, znao sam i ja da to zovu našu stanicu. Tek tada bi otac podigao slušalicu.

Gledao sam oca i kad priprema velike fenjere za noćno osvjetljenje signala. Punio ih je petrolejom, čistio fitilje, cilindre i stakla. Pred sumrak bi nosio fenjer ne znam koliko desetina, ili stotina metara do signala na jednoj strani stanice, pa onda drugi fenjer do signala na istom rastojanju na drugoj strani. Ako je vrijeme bilo pogodno, često bih i ja išao s njim. Otac je fenjer palio u podnožju signala, a onda bi ga lancima podizao na

njegov vrh, kao na jarbol. Na povratku bi se više puta okretao prema tom svjetlu kao preteči prvih zvijezda na večernjem nebu.

Otac je svojski brinuo i o redu i čistoći na stanici. I mi djeca morali smo često da plijevimo travu na peronu. A to nije bilo tako ugodno. Naročito smo se mučili sa dugačkim korijenjem pirike koje se veoma teško čupalo iz tvrdog tla. Ali nakon toga one gredice cvijeća oko rascvalih lipa izgledale su još ljepše. Bilo je cvijeća crvenog, žutog, bijelog, plavog. I ruža penjačica uz ogradu.

Zimi je taj prostor poprimao sasvim drugi izgled. Sve bi utonulo u snježnu bjelinu, pa bi i pisak lokomotive zvučao nekako drugačije. Čini mi se da je snijeg više padao noću nego danju. Jedne noći tako nahrupila mećava pa zatrpala skretnice. Otac se uzalud naprezao da u bloku pokrene polugu za njeno okretanje. A kroz nekoliko minuta očekivao je novi voz. Toga sam postao svjestan kad je negdje iza ponoći otac digao iz kreveta mog starijeg brata. Brat je s lopatom i metlom otrčao u snježni kovitlac. Skretnice je dosta brzo oslobodio nanosa, pa su poluge u očevim rukama opet funkcionisale. Voz je bezbjedno ušao u stanicu.

Sljedeće jeseni moja majka nalazila se pred porođajem. Peto dijete bilo je na putu. Jednog popodneva majka je na šporet stavila lonac vode. Nakon toga uputila se u sobu, a meni je rekla da zovem tatu. Otac je upravo ispraćao voz kad mu prenesoh poziv majke. On je žurno krenuo stepenicama u stan, ja za njim. U kuhinji mi je dao znak da ostanem tu i sâm produžio u drugu odaju majci. Koji tren kasnije oglasio se otuda glas novorođenčeta. Vrata se otvoriše, a u očevim rukama tek rođena mi nova sestrica. Otac je obavio posao babice. Sad je krupnim, grubim šakama nježno okupao to majušno biće, umotao ga u pelene i položio pored majke.

Već neki minut kasnije gledao sam ga kroz prozor kako pozdravlja sljedeći voz. Nakon toga stanicom je opet zavladao mir. Nečujno se spuštala noć i mi smo pošli na spavanje. Samo je u očevoj kancelariji ostalo da gori svjetlo. On je nastavio da bdije nad stanicom i bezbjednim protjecanjem vozova.

Rajko SKVARICA

("Glas željezničara", Sarajevo,
15. jula 1982)

Napomena: Priča *"Moj otac željezničar"* bila je inspiracija Rajku Skvarici da nekoliko godina kasnije napiše i pjesmu *"Sjećanje na Bišnju"*.

MISLI PRED POVRATAK

Jelo draga, iz daleka
kad stignemo kući sutra,
sve nas tamo tada čeka
čarolija prvog jutra.

Gledaćemo uzbuđeni
vršak znanog nam šumarka
dok se nad njim zarumeni
opet lopta sunca jarka.

Od osvita rane zore
stizaće nam do njedara
kroz sva vrata i prozore
miris cv'jeća i behara.

Pored r'jeke, zdenca, šume,
nakon ratne stanke duge,
l'ječićemo sve traume
i grliti jedni druge.

RIZNICA LJEPOTE

U ovo doba tehnike i komfora, potrošačke groznice i stalne trke za "uspjehom u životu", sve su rjeđi susreti čovjeka sa cvrkutom ptica, žuborom vode i šumom lišća. A sjećam se kako sam kao dijete cijelim bićem bio ispunjen tim ljepotama prirode, koja je tada još bila naša nenarušena životna sredina. Živio sam u malim željezničkim stanicama čiji je mir samo pokatkad remetio prolazak vozova. Tu sam svim čulima upijao svu raskoš oblika, boja, zvukova i slika kojima sam i danju i noću bivao okružen.

Kako opisati onaj streloviti let razigranih lastavica koje su po cio dan ulijetale i izlijetale iz hodnika mog stana, na čijem su stropu poredale desetinu gnijezda? Ili stada ovaca na okolnim brdima, koja su u sumrak iščezavala nekud, a ja zamišljao da to ona negdje u zemlju propadaju. Pa onaj klinasti let gusaka, ili galebova, zimi kao znak da za njima uskoro stižu i debeli snjegovi. Letjeli bi i noću, nekad nisko, po mjesečini, pa bi se uz prodorne krike čuli i zamasi njihovih snažnih krila.

Ležeći na ledini posmatrao sam sporo kruženje jastrebova plavetnilom neba. A jednom je pred njegovim naletom golub kao tane probio okno moje sobe i tu našao spas. Ne manje uzbudljivi bili su ferali svitaca na početku ljeta i neuporediva tanana i sjetna muzika zrikavaca. Uz njihovu nježnu uspavanku sijelilo bi se duboko u noć pod starim orahom.

I biljni svijet očaravao je i uzbuđivao dječiju dušu. Počev od onog prvog barskog cvijeća i bjeline gloga, do crvenog maka u žitu, ili uz prugu. Posmatrao sam sve mijene vegetacije od klijanja do zrenja. Koliko ljepote u crnim kupinama, smeđim lješnicima, garavim trnjinama. Čak ni "obični" travnjak nije manje privlačan za oko i dušu. Mnogi ne zapažaju, a travnjaci do kosidbe stalno mijenjaju svoje ruho. Jednom je to ćilim pretežno žute boje, nakon izvjesnog vremena modre, zatim bijele, smeđe - zavisno od vrsta cvijeća i trava koje smjenjuju jedna drugu.

A ničeg ljepšeg od poznog ljeta s obiljem ploda na njivama, kad pretiče svemu živućem na zemlji. Nezaboravna su kasna popodneva kad vrelina sunca popušta. Kad se sanjivim mukanjem oglašava govečе dok planduje u sjeni šumaraka, a nad žitištem tromo plovi jato presitih vrana. (Naša djeca

su danas sve otuđenija od tih idila prirode. Dosadno im i u vikendici ako je bez TV prijemnika.)

Poseban doživljaj su smjene godišnjih doba. U stalnoj vezi s prirodom najbolje se uoči onaj savršeni red po kojem se u njoj sve odvija. Po kom nepogrešivo dejstvuje sva flora i fauna. Sa zelenilom gore oglasi se i pjev kukavice. Lipa cvjeta nakon bagrema, i tako redom, sve po ustaljenom kalendaru prirode. Priroda je kao i uzoran domaćin. To je možda najvidljivije pred zimu. Gledao sam i zapamtio. Nekoliko dana vjetar je s drveća odnosio lišće. Zatim je jaka kiša spirala otpatke i čistila zemljište. Najzad je svojom bjelinom sve prekrio snijeg.

Ali, same riječi su nemoćne da dočaraju svu ljepotu neiscrpne i veleljepne riznice prirode, te nikad dosadne i uvijek otvorene knjige i životvorne scene, od koje smo, nažalost, sve dalje i koju samo čovjek narušava i kvari. Time siječe granu sa koje je nekad sišao, da bi se u naše doba vinuo i u kosmos, ali od majke Zemlje neće naći bolju.

("Naš list", Bosanski Brod, 27. aprila 1984)

Napomena: Ovaj nadahnuti tekst bio je prethodnica pjesmi "Misli pred povratak", napisanoj deceniju i po poslije njegovog objavljivanja.

POZORNICA

Vr'jeme meda, vr'jeme žuči
smjenjuju se međusobno,
katkad neki zanos vrući,
a nekada stanje grobno.

Sretni bjesmo dok smo bosi
jurili po polju travnom,
kad ne znasmo šta dan nosi
i do mora bî nam ravno.

Od rođenja pa do smrti
oko nas je pozornica:
svako neki teret prti.

U beskrajnoj r'jeci lica
osm'jeh, tajac, pozdrav škrti -
i na kraju posmrtnica.

DOSANJANA

Kad je vidim, ozelenim
kao trava nakon kiše,
horizont mi zarumeni
i proljeće zamiriše.

Sva je dragost i moj praznik
sa crvenim jarkim slovom
nakon mnogo dana praznih,
rođen strelom Amorovom.

Pojavi se nenadana
u mom dobu zvanom jesen,
razdragana, nasmijana
u susretu svakom bljesne
mojim snovima dosanjana
muza moje nove pjesme.

RASPUKLI TROUGAO

Tri naroda istog roda
zadesila nepogoda,
neki đavo ispod poda
gurnu jednog na drugoga.

Ludom mržnjom svak oboli
i postaše svi oholi.
Svako viče: "Ja sam bolji
i niste mi po volji."

Hrvat maše šahovnicom,
Srbin svojom trobojnicom,
a Musliman zastavicom
sa mjesecom i zvjezdicom.

Dohvatiše se za guše,
međusobno kuće ruše,
pa zgarišta svud se puše,
dan se mrači od te tmuše.

Prolog svemu bile fraze
rodoljublja do ekstaze,
a epilog sad su taze
parastosi i dženaze.

NJENA SLIKA

Stiže nama usred rata
s druge strane Karavanki
poput cv'jeta boje zlata
u koloru lik Milankin.

Stoji sada njezin foto
na počasnom vidnom mjestu
k'o najljepši lirski moto
romantičnom erot-tekstu.

Vedri odsjaj njenog lica
općinjava naše duše
kao nježna ljubičica
kada topli jug zapuše.

Dok se ratni huk prolama,
bajka je pod našom strehom,
svojom slikom živi s nama
čarobnica sa osmijehom.

SJEĆANJE

Januar i željeznička stanica
i rastanaka voštanica,
u meni rana duboka,
a ona me povukla u bezdan svoga oka.

A onda mi iz voza dugo mahala
i plakala, plakala
dok iza okuke
nesta i voza i njene ruke.

Dok shvatih da sam na peronu sam,
već je nečujno gasnuo dan.

BAJKA JE POD NAŠOM STREHOM

Seobe naroda i raseljavanje miliona ljudi u Jugoslaviji u vrijeme rata od 1991. do 1995. i poslije bili su povod Rajku Skvarici (rođen 1923. u selu Duži, kod Trebinja; živio više od 60 godina u Derventi i Doboju, a pred rat izbjegao u Pančevo) da napiše knjigu pjesama "Lirske žice izbjeglice", štampane u Novom Sadu u proljeće 1996. godine.

Novinar po zanimanju, pjesnik po vokaciji, uprkos tome što ga kao izbjeglicu "prže mnoge strahote kroz koje prolazi", kako je svojevremeno rekao Branko Ćopić, Rajko Skvarica se izdiže u svojoj poeziji iznad vjetrova mržnje i izvan svakog zla, i uvijek nalazi zanos topline prema zemlji u kojoj je rođen i ljudima s kojima je tu decenijama živio. To su pjesme o egzilu i ljubavi pune vjere da će osjećaji dobra i pravednosti nadvladati sile mraka i duhovne bijede. Zbirka pjesama "Lirske žice izbjeglice" u neku ruku je intimni dnevnik i prepiska s ljudima iste ili slične sudbine...

... U prvom dijelu zbirke su pjesme nastale kao iskreni odraz istine i stvarnosti uoči rata i prvim godinama pakla koji je zadesio tlo Jugoslavije, i posebno Bosne i Hercegovine. I u tim vremenima teškim i godinama gorkim otkuda snage za poeziju? I zašto pjesma kao umjetnička tvorevina? Možda za sve ovo ima odgovor njemački pjesnik Johan Volfgang Gete, koji je pomogao Vuku Karadžiću u njegovom radu i zalagao se za prevođenje naših narodnih pjesama na njemački jezik i njihovo objavljivanje u Njemačkoj. Gete se pita: "Šta je pjesma? Ništa. To je svega jedan poljubac svijetu...". E, baš Rajko Skvarica u svakoj svojoj pjesmi šalje po jedan poljubac svijetu i svom narodu. I taj poljubac koji nesebično šalje ljudima, pomaže autoru i čitaocu da im život bude više nadanja nego jadanja; naslućuje se neko buđenje svjetla i povratak svom ognjištu, istina više u snovima nego u javi, s pitanjem koje, za sada, nema odgovora:

"... ko nam sjedi u dvorištu
kraj našega kućnog praga?"
("Pitanja iz tuđine")

Vrijeme u kome je "krv Bosnom stalno tekla" i u kome su na dan dolazile i po tri crne noći trajalo je dugo. To je vrijeme mržnje i zla, bijede i surovosti, to je doba kada je ljude u Bosni, kao u pjesmi "Raspukli trougao", "tri naroda istoga roda / zadesila nepogoda" i kada je zavladala filozofija bijede stvorena otrovnim nacionalizmom i religijskim fanatizmom gušeći sve što vodi miru, razumijevanju i uvažavanju. Sa gorkim treptajima u duši Rajko Skvarica manje traži uzroke zla, a više otkriva zlokobnu sudbinu naroda u zemlji gdje je vazduh postao pun oboljelog duha i gdje ljepote i moralne norme padaju jedna za drugom pod lavinom nesreće.

I u tom životu između dana i noći, u atmosferi nejasnog sna i magle, u izbjeglištvu, dakle u sutonu, kad su svjetlosti neizvjesne a tame mogućne, pjesnik čežnjivo i tužno razmišlja o vremenu kada će opet moći slobodno da udiše svoju mirisnu zemlju. I bez obzira na to što riječi tuga i čežnja ponegdje i pokatkad čak i istrajno lutaju pjesnikovim mislima, kao u pjesmi "Izdržati":

"Pred nama je sad put kući,
na prag svoj će noga stati,
hoće l' tada srce pući?
Valja i to izdržati",

pjesnik se vezuje za čovjeka, za ono što u njemu voli, za produbljivanje humanih odnosa, za glasove ljudskog razumijevanja i međusobnog poštovanja i uvažavanja. Sve je to bilo ratom iskidano i izlomljeno u ranjenim dušama izbjeglica. I psihološki rečeno, izbjeglice su ljudi koji su pod prisilom ili zbog straha od rata i smrti ostali bez prošlosti, najčešće su izgubljeni u sadašnjosti, a nemaju budućnosti, ili, najblaže rečeno, vide svoje sutra puno neizvjesnosti, ako to sutra mogu uopšte i naslutiti. Čovjeka sa takvim primislima ispuni strah, pozljeđuju se ogrebotine u duši i produbljuju krhotine u srcu.

Ipak, ipak - Rajko Skvarica ima duh koji stalno cvjeta, uprkos tmurnoj stvarnosti i prilikama u kojima se živi, i uprkos surovom prostoru i strašnom vremenu i zlehudoj kobi rodne zemlje. Odnos misli i osjećaja u poeziji Rajka Skvarice dovodi do iskrene ljubavi prema ljudima - susjedima, prijateljima, poznanicima.

"Tada ćemo kod naše kuće
ćaskati pod starom krošnjom
o lijepom, o budućem,
a što manje o zlu prošlom."

... Poetskim činom i tananim osjećajima nadvladavaju se daljine, i prostorne i ljudske, i narasta nada da će izbjeglice, možda, jednom noću, pri mjesečini, na svom kućnom pragu posmatrati zvijezde, čitati stihove o slobodi i ljepšem sutra, slušati muziku povjetaraca i ljetnih tišina. U takvim snovima pjesnik u pjesmi "Njena slika" poručuje Milanki s druge strane Karavanki, sada daleko, preko više novih državica, "bajka je pod našom strehom". A upravo tako čitalac i osjeti liriku ovog poete: kao prepoznatljivu, dublju unutrašnju muziku koja se čuje na kućnom pragu i pod strehom gdje su laste mnogo godina do početka rata donosile proljeće i vedrinu života. Čuje se ta muzika i u lahorastim - istina bolnim i svečanimtonovima poslije svake pročitane pjesme. I zaista, pjesme u knjizi "Lirske žice izbjeglice" bez sumnje su za svačiju dušu, lirika koja se dugo nosi u srcu.

(1996)

Savo PETROVIĆ

(Odlomak iz prikaza knjige
"Lirske žice izbjeglice" Rajka Skvarice)

DRAGULJI RAJKA SKVARICE

Sva svoja kazivanja u knjizi "Na traci vremena" Rajko Skvarica veže za Derventu i Doboj, dva grada, dva kraja u kojima bitiše, radi, komunicira i osjeća sve njihove radosti i tuge, uspone i padove, emotivna oplemenjenja i neimarska izrastanja. Čitati knjigu "Na traci vremena", koja je pisana tananim riječima vrsnog pisca i poznavaoca prilika, lapidarnim stilom i noveletskim šeretlukom, znači upoznati i pozamašni period razvoja derventskog i dobojskog kraja.

Skvarica to čini na raznolike načine, ali uvijek kratko i krotko, ubojito i vješto, nenametljivo i s porukom. Mnogi prilozi, neka mi bude dopušteno, istinski su dragulji u riznici reportersko-literarnog iskaza koji Skvarica na svojevrstan način gaji već decenijama.

(1984)

Ferid ČEHIĆ

(Odlomak iz recenzije knjige
"Na traci vremena" Rajka Skvarice)

POEZIJA POZLAĆENA PELUDOM

Vedrina, kolorit unutarnji i vanjski, daju posebnu sliku poeziji Rajka Skvarice. Čini se kao da je ta poezija došla iz nekih lijepih predjela, iz davnina, pozlaćena peludom nekog minulog vremena, zazvuči tako u akordima, kao skladna melodija koju pjevuši jedna mladost, da bismo, na kraju, u tom nečem davnom pronašli pravu, iskrenu poetiku, pjesmu koja liječi, koja ostaje u nama.

I, eto, jedne nove dimenzije - ona je sva u prošlosti, a savremena i svevremena.

Ovakva poezija će nekoga da podsjeti - ovaj život nam je jedan, jedinstven - sva je ljepota u njemu.

Kasim DERAKOVIĆ

(Iz recenzije knjige pjesama
"Između jave i sna"
Rajka Skvarice, Doboj, 1987)

ELEGIČNE PARALELE MLADOSTI I ŽIVOTA

Poezija Rajka Skvarice prostire svoje sjenke na predjele gdje gore snovi i u sebi nose pjesnikovo shvatanje osnovnih ljudskih osjećanja - ljubavi i vjere, straha i nade. To je lirika rumeno obojena i pomalo ispunjena sjetom i žalom za prohujalim vremenima, ali uvijek naslonjena na vedrinu ljudskog bivstvovanja i začuđena pred čarolijama življenja.

Pjesnik traži i nalazi svoje elegične paralele u vječitim lutanjima kroz pejzaže mladosti i života. Njegova poezija neprestano je okrenuta traganjima u vremenu i prostoru, kondenzovano jednostavna, lirski snažna i uvjerljiva, duboka i prisna...

Savo PETROVIĆ

(Iz recenzije knjige pjesama
"Između jave i sna"
Rajka Skvarice, Doboj, 1987)

FERID ČEHIĆ

ROĐENICA BOSNA



Ferid ČEHIĆ rođen je u Doboju 9. aprila 1935. u njemu najdražem sokačetu, zvanom Kupusija, što je, kako je često isticao, gotovo iznikla iz kamenih litica stare dobojske tvrđave. Kao dijete dobojskog željezničara od malih nogu je bio opsjednut željeznicom, što će se kasnije potvrditi u mnogim njegovim tekstovima. Od ranih godina volio je da čita, pa nije slučajno da je kao sin siromašnog željezničara završio gimnaziju i već tada svojim smislom za razne vidove stvaralaštva skrenuo na sebe pažnju ne samo profesora, posebno nezaboravne Klaudije Meljnicki, nego i stanovnika Doboja. Ostaće zapamćen kao pjevač, glumac i režiser u raznim amaterskim družinama, naročito KUD-u "Ismet Kapetanović", ali i kao sportaš - fudbaler i odbojkaš. Decenijama je davao velik doprinos razvoju mnogih dobojskih klubova, a posebno najuglednijoj sportskoj manifestaciji - Rukometnom TV turniru šampiona.

Nakon završetka gimnazije Čehić je želio na studije glume i režije, ali ga je, kao stipendistu Narodnog odbora sreza, put odveo na studije književnosti Filozofskog fakulteta Sveučilišta u Zagrebu. U glavnom gradu Hrvatske počinje aktivnije da se bavi pisanjem, ali i glumom. Posebno se istakao u ulozi Dina u drami Irvina Šoa "Pokopajmo mrtve". No, pisanje - novinarstvo i literatura - bili su i ostali njegova osnovna preokupacija. U Zagrebu započinje karijeru profesionalnog novinara, koju će poslije studija nastaviti u dobojskom regionalnom listu "Glas komuna" i na mjestu glavnog i odgovornog urednika naslijediti svog prethodnika - osnivača lista i jednog od glavnih utemeljivača dobojskog novinarstva - Rajka Skvaricu. Čehić je na mjestu prvog čovjeka "Glasa komuna" ostao petnaestak godina, a od 1977. urednik je Informativnog centra sarajevskog "Oslobođenja" u Doboju.

Bio je ne samo član Saveza novinara Jugoslavije i Udruženja novinara Bosne i Hercegovine nego godinama i član Predsjedništva bosansko-hercegovačke novinarske organizacije, te predsjednik Žirija za dodjelu novinarskih nagrada.

Ferid Čehić se inače još od gimnazijskih dana počinje baviti novinarstvom (najplodnija saradnja s "Borbom" i "Večernjim novostima"), a od tada piše i prozu i poeziju. Osim toga, jedan je od osnivača Kluba

mladih pisaca i Dramskog studija "Mala scena", te organizatora Prvog festivala bosanskohercegovačke poezije u Doboju. Osim "Glasa komuna" bio je urednik i mnogih drugih listova, publikacija i knjiga, a velike zasluge pripadaju mu i za osnivanje Radio Doboja.

Za svoj plodan rad Čehić je odlikovan i nagrađivan.

Rat je ovog plodnog stvaraoca, velikog zaljubljenika u novinarstvo, čijem je razvoju dao ogroman doprinos, zatekao u rodnom gradu na mjestu urednika "Oslobođenja". U ratnoj blokadi proveo je 1237 dana i preko vlastitih leđa predeverio sve užase podivljalih spodoba, da bi u septembru 1995. bio premlaćen i istjeran iz stana, te s mnogim sugrađanima odveden u šumska bespuća Ozrena i tu ostavljen na milost majci prirodi. Bolestan i iznemogao noću se probijao koritom rječice Jablanice i nekako doteturao do Maglaja, a odatle, poslije izvjesnog okrepljenja, prebačen je u Zenicu gdje je proveo oko pola godine.

Sa suprugom Zinom i mlađim sinom Harisom, koje nije vidio tokom cijelog rata (stariji sin Gorun je i dalje u Doboju), spojio se 1996. u Švedskoj. Tri prve godine tuđinstva provode u Pokrajini Smaland (grad Tingsryd na obali jezera Tiken), a potom sele u jedan od najstarijih univerzitetskih centara Evrope - Uppsalu. Povodom pedesetogodišnjice Čehićevog novinarsko-spisateljskog rada u listu "Bosanska pošta" napisano je da "Čehić u Švedskoj veoma slobodno diše, podosta piše i nastoji da sjećanja ne izbriše".

Proizvod takvog življenja i pisanja je stalna i plodna saradnja s listovima "Bosanska pošta" i "Naše novine", zatim tekstovi u časopisima "BH Riječ" i mostarski "Most", ali i nekoliko knjiga proze i poezije (od kojih su tri štampane u Tuzli), te dva romana - "Zablude gospodina R" (izdavač Društvo bosanskohercegovačkih pisaca i prevodilaca u Skandinaviji, štampan u Zenici) i "Nema više, fajront" (izdavač "Naše novine", Doboj Jug, štampan u Jelahu - Grafik komerc, tehnička oprema gaMa - Grafička agencija Tešanj). Čehić je izdavaču predao i novu zbirku poezije "Mostovi Firisona", napisao knjigu proznih radova "Ljudi s tri rijeke", a piše i svoj treći roman iz ciklusa "Zablude" pod nazivom "Treći pakao". Na putu je i da završi pisanje knjige "konkretnih šala i viceva" o ljudima Doboja, ili, kako veli, zdravog, osvježenog i zalutalog humora specifične dobojske vedre zaostavštine.

Možda nije suvišno navesti da je Čehić prvi rođeni Dobojlija koji je napisao i objavio roman, kao najznačajniji i najafirmisaniji književni rod

i da je još na studijama u Zagrebu napisao širu prozu pod naslovom "Posudi mi svoju tugu". Nije, takođe, nepoznato da je pred sam rat završio i za štampu priredio svoj, faktički, prvi roman o životu dobojskih željezničara ("Obmana završnjaka"), ali umjesto da ugleda svjetlo dana, roman, čiji su neki dijelovi objavljeni u časopisu "Značenja", u prostorijama Dopisništva "Oslobođenja" jednostavno je nestao, bolje reći - nečija "crna ruka" ga je beskrupulozno uništila.

Narušenog zdravlja, pritisnut gomilom godina, s kojima se, izjavljuju mnogi njegovi prijatelji i kolege, odvažno, hrabro i bez pardona odlično nosi. Čehić godinama, kako je to prethodno navedeno, sa suprugom Zinom i mlađim sinom Harisom, koji mu je sa Šveđankom Lottom izrodio unuka Elmina, živi u Uppsali.

"Od ranog jutra", veli šeretski, "naravno kad me bolest ne obujmi, moj svakodnevni drug je novo čudo(vište) tehnike - kompjuter koji mi je od ovdašnjih ljudi i institucija poklonjen da bi mi plodni spisateljski rad bio ne samo olakšan nego i dalje - plodan. Dokle? To, dakako, ni muze, koje me hrane svojim inspirativnim izazovom, nažalost, ne znaju!"

ROĐENICA

O, Bosno, Rođenice!
Ja mogu za te da se pretvorim
U
Prah.

Ali, šta to vrijedi
Kad oni drugi nisu doživjeli
Krah.

O, Bosno, Rođenice!
Ja mogu da prerastem u lat!

Ali, šta to vrijedi
Kad, ipak, nije okončan
Rat.

Ja mogu,
Sve ze tebe mogu.
Ja mogu bezgranično da te
Grlim.

Ali, šta to vrijedi
Kad mi zabranjuju da te
Volim.

O, Bosno, Rođenice!

Preko mostova ću da ti
Hrlim
I da te

Grlim.
Ali, nauči me
Kako rijeke s mostovima
Ponovo da
Volim.
Volim!

TUGA JE NEŠTO SASVIM DRUGO

Ljepota je nešto što mora da se dijeli.
    Moraš imati nekog,
    nekog
kome ćeš moći da to otvoreno kažeš.

Tuga je nešto,
    nešto,
    nešto sasvim drugo.

Ljepota je nešto što mora da se vidi.
    Moraš imati nekog,
    nekog drugog, nekog
ko će s tobom otvoreno da gleda.

    Tuga!
Tuga je nešto što nije za drugog.
Tuga je nešto, nešto sasvim drugo.

    Tuga!
Tuga nije za vas dvoje dok sjedite ispod
Islands Mosta, a Bosna usamljena
    svojim koritom prema sjeveru
    teče.

    Tuga je,
    tuga je, zbilja, nešto.
Ona je nešto, nešto sasvim drugo.
    Tuga
    nije za Mostove Fyrisona.

AUFINGERI U KANJONU

Jeknu neka čudna jeka,
nije rijeka.

U koritu rijeka giba
bez jauka i bez riba.

Strah zavlada, kanjon strepi,
nesta zvijezda, nebo slijepi.

Vrane kriješte, drhti stijena,
hladna stenje uplašena.

Ječi jeka, zveket stiže,
strava, propast sve su bliže.

Tajna biva i ne biva,
java tajnu razotkriva.

To tancuju skelet-bića,
nebo rijeci bajku priča.

Goli, bosi, same kosti,
klepet čine, bog da prosti.

Protutnjaše aufingeri, nesta jeka,
zvijezde škilje, sjetna rijeka.

Tajna biva i ne biva,
java tajnu razotkriva.

Protjerani utok traže
u spasenju od blamaže.

ČUVAR PEPELA

Iždžilika at k'o Feniks iz pepela.
Na vidiku oaza.
Bogovi se bude, sokovi nadolaze,
Zaustavljena krvava ekstaza.

Skeleti mrmore, aveti crvene,
Ruj zraka sunčeva napumpava vene.

Rijeka poskakuje, hoće iz korita,
At slobodno pleše u visu.
Smiruje rijeku, vraća u leglo.
Odzvonilo ambisu.

Pepeo rasut iza uporna Feniksa,
Suze urezane u kamenu.
Samo at očev osta dežurni
Da čuva iz gena uspomenu.

UPPSALO, ZATIŠJE MOJE

Ti, Uppsalo,
nisi ništa kriva, ni Gottsunda zelena,
ni Majka tvoja
Svea,
što preveliko je breme moje
    I teško.
I što godine su krvave na moja pleća nalegle.
I što je sve trajnija tuga moja donesena.
I što misao moja luta obroncima izgubljene nade.
I što ne mogu od sebe da pobjegnem i sjene
    svoje dosadne.
I što japija Starog Mosta nije izdržala.
I što sam kao Helena u Järnbron zaljubljen

    Ne!
Ti nisi kriva, Uppsalo, zatišje moje.

Ti nikom zbog toga ne treba račun da podnosiš,
ni meni izgubljenom u njedrima Upplanda
što preveliko breme je moje.
    I teško!

Tvoj konto je legao, odavno legao,
U banci razuma jednog majskog dana devedeset devete
Kad obalom Fyrisona prvi put prošetah.
    Ti kriva nisi
Ni dužna nikome što nastah u utrobi jedne druge
    Majke.
Dobre Majke kao što je dobra i Svea tvoja.

Uppsalo, zatišje moje,
Ti zbilja nisi nikom ništa kriva što umjesto kamenim
svoju sudbinu
premošćavam ljepotom Mosta željeznog.

PROĐOH S LIŠĆEM ZELENE GOTTSUNDE

Kroz dvostaklen trodijelni prozor čini se
Privid je
Iznenađenje jutarnje.
Asfaltnim stazama travnatih plahti čarlija
Bakrenasto lišće
Zelene Gottsunde.
Na krilima jutra, bez kočija i najave, stiže
Osakaćena jesen.
Silovitim kreščendom akordi vjetra okolne krošnje
U stravične skelete
Pretvaraju.

Nije problem što jesen stiže, jer ona
Biva
I
Ne biva.
Ona će doći i proći kao sve u životu.

Nije problem ni što vjetrovi ledenu stud bljuju.
Nevolja je
Što bez kočija i pratnje s lišćem tvojim
O,
Gottsundo ogoljela,
Jutros,
Eto, baš jutros,
prođoh i ja.

Pa reci, Gottsundo, domicilu, nezaboravu posljednji,
Zar nije,
Zar šteta nije
Što jeseni tvoje, bakrenaste jeseni nade,
Nikad više
Dočekivat neću.

LEVNADINA S PERONA NUMER 3

Na peronu Tri starice Uppsale
čekam signal okrenut ka Jugu
dok vrijeme prolazi i pretvara u vječnost.

Tako, valjda, hoće,
takva, valjda, jeste
moja levnadsede, moja prateća sudba.

Na peronu Tri starice Uppsale
sa mnom vjetar dežura
dok vozovi dolaze,
dok vlakovi prolaze.
I nije baš prijatno što Levnadine nema,
što nema moje vječne nade.

Jer, vlakovi dođu.
Jer, vozovi prođu.

Ti vozovi za Jug.
Ti vlakovi za Jug.

Na peronu Tri starice Uppsale
usamljen vjetar dodatno tuži,
moj jedini čuvar bez komandne uniforme.
Ni njemu odavno nije više jasno što Levnadine nema,
a vozovi dolaze,
a vlakovi prolaze.

Na peronu Tri starice Uppsale
vjetar svoju osamu u igru pretvara.
On kovitlav ganja zalutalu stranicu sa svježe

umrlim sinoćnjeg izdanja Uppsala Tidninga.
Nije mu svejedno,
mom jedinom pratiocu,
što se vječan u prostoru prisilno poigrava
i što signala za Jug tako dugo nema.

Sve je uzalud,
niko se ne obazire
što na peronu Tri Levnadine nema
i što vjetar ganja
stranicu za umrle.

Jedino usamljenika u srcu probada
što Levnadine nema,
što vlakovi dolaze,
što vozovi prolaze.

Ti vozovi za Jug!
Ti vlakovi za Jug!

BEGONIJA NA VRELOM ASFALTU

Asfalt cvjeta kad mu vrijeme nije u proključaloj
Ulici Öster Agatan
dok Fyrison pronosi dio moje tuge zbog otpalog
cvijeta susjedne mansarde i odnosi južno do
Jezera Ekoln.

Asfalt cvjeta, zemlje nigdje nema, Sunce žari
kao neka sunca
i peče asfalt u rerni stravičnih čudesa.

Fyrison teče, ta kamena rijeka, i ne brine mnogo
što na asfaltnu traku s obližnje mansarde vjetar poliježe
otpalu Begoniju
malaksale ljepote.

Vrisnuo bih, nemam snage, glas iz njedara južno
Sunce spalilo.
Molim asfalt što bez zemlje cvjeta i vlasnike mansardi u
Ulici Öster Agatan:
"Nemojte dozvoliti da Begonija pada na vruću podlogu
pregrijane magme, vjetar će brzo odnijeti cvijetak
u kovitlaste vale zahuktalog Fyrisona!"
A onda je kasno,
A onda je kasno.

Fyrison nosi, ne bira putnike i ne brine mnogo
što asfalt cvjeta kad mu vrijeme nije i što vlasnici mansardi
imaju važnijeg posla.

Begonija se rve,
asfalt joj ne prija, vjetar je pomiče i na noge diže,
a Fyrison bezbrižno,
stoljećima ustaljenim hodom, bježi južno od svog
izvorišta.

On Begoniju odnosi dalekom Hyacintu da
Zumbul joj južni
svoj mirisni podari nektar.

KONTEJNERI ZA UNUTRAŠNJU HIGIJENU

Kao list breze u jesen opao
vjetar me golica peronom nadanja dok čekam
kompoziciju za neki novi početak.
Uzalud nadanje,
vozovi kasne, a ja ne suzim što gorko ridam,
već samo plačem
što iz očiju suzu ne mogu gorku da sputam.

O, Fyrisonu,
zato mi dozvoli da bar slobodno u koritu tvome
neku novu
u šnajderaju ludosti modističnu sačekam
budućnost.
Pusti me,
samo me pusti,
ti prkosno udubinište, da u tebi odlegnem pokriven sramnom
boščom stida.
Vjeruj mi, Fyrisonu,
sve ostalo riješiću sam bez dozvole ičije samo ako si
spreman i voljan
da u tebi sačekam neki novi početak
i svježe smiren
očistim maglu svoje zarđale unutarnje higijene.

Pusti me,
samo da uđem.
Otvori semafore za moju inaciju i potopi mirisne paljevine
što iz mene izbijaju

zaostale u krletkama mojih zaprljanih srčanih kontejnera
    Samo me pusti,
    sjeverna Rijeko!

PUTOKAZ TRAJANJA

Smrt nije čovjekov kraj.
Smrt čovjekov je produženi život.

Smrt često pita me:
"Quo vadis, protjerani?"

"Idem
Da dođem",
Primoran odgovorim.

"Do povratka životu,
Do novih sjena?"
Smrt je uporna.

"Možda, avetinjo."

Smrt se zacereka
I
Produži
Kroz
Život.

ZALUTALI POČETAK

Na tavi promašaja olinjala scena:
pržim se od prevelike doze emocija.
Damari cvrče, hoće da iskoče
iz krvotoka nagomilanih slika.

Kroz mene se grana šeftelija stara
i tutnje mirisi prepečena kruha
ispod vrelog saća s očevog ognjišta.

I kosti zveče, privid je il' zbilja,
škripe strune Maestrovog violončela.
Pomiješani s valovima triju rijeka
na monitoru stvarnosti slike kontrapunkta.

Prže me emocije, rješenje na vidiku,
korijenje šeftelije ispod Stare tvrđave
zamjenju zvona crvene Domkyrke.

Zvuci pročepljuju moje osuhle bronhije
i bude usahle misli novog postojanja
da život je samo produžena ruka
vječnog nadmetanja svjetla i sjena.

Emocije tinjaju, iskačem iz tave,
vatrogasci pristigli, gašenje nepotrebno.
Na monitoru nade telop s nagradnim pitanjem:
"Da li u tuđinstvu zbilja postoji
neki novi zalutali početak?"

KAD SE HLADI DUŠA BOSANSKA...

Već je puna decenija kako je počela i još traje tragedija naroda na južnoslovenskim prostorima, puna ratnih strahota, zločina i progonstava. Bilo je to vrijeme straha i smrti, tuge i beznađa, a i danas je to prostor u kome neprikosnoveno vladaju filozofija bijede i primitivizma i opake svireposti prema čovjeku. Iz tog mraka i užasa rađala se među prognanim ljudima, s pozitivnom energijom duha, inspiracija za pisanje poezije, proze, eseja, članaka, zapisa i reportaža. Srećom, u većini ovih tvorevina nema nacionalističkog ludila i bijesa iz kojih su bujale moćne a negativne, rušilačke i ubilačke emocije, niti religijskog fanatizma, protivnika bilo kakve demokratije i slobode ličnosti.

Sa mnogih strana svijeta, iz Evrope, Amerike i Australije, književnost Bosne i Hercegovine obogaćena je novim knjigama pjesama, priča i romana. U tuđini, i u stanju duha gdje još žive i strah, i nespokoj, i tuga, pisana riječ, ako je iskazana iskreno i bez mržnje prema drugom i drugačijem, postala je istinski svjedok onoga što se dešavalo u posljednjoj deceniji dvadesetog vijeka u Jugoslaviji, i naročito u Bosni, a što se nije moglo sanjati ni u najcrnjim noćnim morama.

Putujući kroz vrijeme gorke istine, prejake za slovenske duše, Ferid Čehić napisao je svoju prvu knjigu pjesama u egzilu, daleko na sjeveru, gdje je čovjeku, pogotovu ako je sa evropskog juga, i protjeranom sa svog ognjišta, vjerovatno zima i kada sunce grije, i gdje je tuđin i otuđen. U životu, još punom magle i jake tuge, Ferid Čehić u knjizi "Crni kabare" kazuje u svojim pjesmama preživljene užase mračnih dana i stravičnih noći, ponekad i oporim lirskim žicama, ali svakako iz dubine osjećanja, iz srca i iz duše.

U vrtlogu između života i smrti, kada se vrata budućnosti nisu mogla naslućivati, pjesnik izražava svoj bol nad ljudskim patnjama koje je vidio i doživio. Plivajući tako preko dubokih virova pomućene svijesti bića koja su mrzjela i ubijala, čovjek nije mogao ni zamisliti koliko je noć duga i tamna i da će se pjesniku desiti, poslije mnogo godina, da mu se "hladi

duša bosanska". Jedno tako napeto srce kao što je Čehićevo ispoljava iskrenu i golemu bojazan kao u pjesmi "Aufingeri u kanjonu":

"Strah zavlada, kanjon strepi,
nesta zvijezda, nebo slijepi."

Dok zla bića vode kolonu nevinih i zarobljenih ljudi u nepoznato, kroz tamninu noći i u crnilu svoje duše, i nebo je crno, mjesec je truo, a zvijezda nigdje. Šta se to događa? Je li i priroda postala opaka? O, to je već davno opjevao Omer Hajam u svojim stihovima - "Nebo kruži, odveć željno... naše propasti", a Meša Selimović bi to doba nazvao kao vrijeme kada je "zlo veoma moćno u čovjeku i oko njega", i to je vrijeme istorije, kako reče Danilo Kiš, koja "nije učiteljica života, već krik i bijes".

Uprkos zlim ljudima i strašnom vremenu, Ferid Čehić u svojim pjesmama ipak traži svjetlost i čovjeka. Nasuprot mislima nekih savremenih filozofa da je ideja humanizma mrtva i da biti ljudsko biće, dakle biti čovjek, nije samo po sebi vrlina, pjesnik ostaje uporan: on traži čovjeka i prijatelja u uzavreloj južnoslovenskoj gomili, ali ga nalazi među irvasima, na hladnom sjeveru, kao u pjesmi "Irvasi u Bosni", dok ga u mašti vraćaju u toplinu njegove rodne zemlje:

"Toliko prijatelja među irvasima imam,
to blago veće je od sreće."

Gorko iskustvo progonstva, mučnine i patnje ostalo je u pjesnikovoj duši, muka se lako ne zaboravlja, ali i dalje, i neprekidno, živi vjera da će Bosna opet biti zemlja u kojoj su tri naroda, i svi ljudi, živjeli mirno i složno. Na sjeveru mu "prepuče ledenica, srce stade", zar se i ovdje "ne može bez sugreba", pita se pjesnik u pjesmi "Sugreb u Evropi" i nastavlja:

"I sugreb se liječi, zaboraviti
nemoj,
mirisom zanosnim cvijeta
šeboj,
travama opojnim livade
rosne
iz doline rađanja prkosne
Bosne."

Bosna je ona modra rijeka Maka Dizdara, to je Bosna "prkosna od sna", i nije, kako pjeva Ferid Čehić, "obična zemlja, to nije Arktik, to nisu ni Tropi". I tek sada, deceniju poslije početka rata u Bosni, pjesnik je svjestan da smo plovili kroz vrijeme koje je izgubljeno u budućnosti, ali da smo nekad, prije tri ili četiri decenije, živjeli i u dobu kada su nam dani bili lijepi a jutra puna osmijeha. A danas pjesnik pluta i luta srca raspuknuta, svjestan da su i Bosna i Jugoslavija izgubljene u vremenu i prostoru, i srušene u oluji koja je strahovito prohujala kroz naša srca i duše. I tako, uvijek smo u prolazu i traganju, i svuda, i na sjeveru i na jugu. U mislima koje su ispunjene tugom za zavičajem Ferid Čehić priziva svoju Bosnu, poput svjetlosti daleke, ali dostižne makar i u snovima, traži svoju Bosnu tamo gdje su prije deceniju ugašene zvijezde i izgubljena plava boja neba kao u pjesmi "Svijetla traka bosanske geneze":

"Ti ne znaš, Bosno, metaforo besmrtna,
koliko si velika
u kosmičkim obiljima plavetnila nebeskog
dok suzama iz dva izvora nadošla
natapam jezera švedska,
zemljo nebeska.
Ako je Bog istina jedina za krhkog Gandija,
onda si i ti, Bosno, neponovljiva,
darovana zemlja Božija."

I svejedno što sada živi na sjeveru, daleko do svog rodnog kraja, od svoje Kupusije u Doboju, pjesnik osjeća da Bosna snažno i stalno "kroz moje prste protiče". A zemlja Bosna je u grudima i zauvijek tako blizu srca.

Saint Petersburg, 2002.

Savo PETROVIĆ

(Odlomak iz prikaza knjige
"Crni kabare" Ferida Čehića)

PIŠE ZA SVOJU DUŠU

... Ferid Čehić je u svoj Doboj stigao sa studija i kao poklonik pera, sasvim prirodno, obreo se u "Glasu komuna". Nedugo zatim postao je njegov drugi glavni i odgovorni urednik i u njemu zaorao novu značajnu brazdu razvoja. On je listu dao savremeniji i praktičniji izgled. Bilo je to vrijeme još velikih teškoća zbog neriješenog statusa i nedostatka sredstava. Emocionalan i jesenjinski sjetan, nastavio je da druguje s literaturom i da piše za svoju dušu. U posljednje vrijeme završava roman iz željezničkog života "Obmana završnjaka". Danas je urednik Dopisništva "Oslobođenja" u Doboju, ali i dalje sarađuje u "Glasu komuna".

(1983)

Rajko SKVARICA

(Iz teksta "Do literate literata"
u knjizi "Na traci vremena",
Doboj, 1984)

KAD PRIJATELJ ODLAZI...

(Povodom odlaska Ferida Čehića iz "Glasa komuna" u "Oslobođenje")

Samo jedan rastanak, odlazak iz novina u novine, to je nešto tako normalno i svakodnevno u poslovnom životu, ali, eto, mi novinari nismo baš poslovni svijet u onom pravom smislu: trči za većom platom, za većom dnevnicom, za malo višom ljestvicom u poslovnoj hijerarhiji; mi smo ti takvi, volimo svoj posao, a nikad ga ne dovršimo, nikad ne napišemo najbolju vijest, reportažu, komentar, nikada roman koji sanjamo, a cijeli život trčimo, ma kako drugom to sve izgledalo sporo, za ekskluzivnom viješću, često gorkom...

... Ferid Čehić najljepši dio života, od mladosti do početka zrelih godina, proveo je u "Glasu komuna", bio je novinar, kratko, urednik gotovo cijelo vrijeme, stvarao, radio, ponekad veoma dobro, ponekad, kao i svagdje, malo slabije, ali treba biti iskren, svoj trag ostavio je duboko u ovom listu, u dobojskom novinarstvu i novinarstvu naše republike...

... Ferid Čehić je znao da pravi list. On zna i sada, i uvijek će znati. Zna, i dobro to zna. Na stranu što je naš posao nezavršiv. On je, ipak, završio i usavršio jednu uredničku školu za koju nije dobio diplomu, ali je dobio diplomu za stotine dobrih brojeva koje je dobro uredio, za sve brojeve lista "Glas komuna" koje je izvrsno pravio...

Odlazak u druge novine nije rastanak. To je samo traženje sebe, ali prostorije "Glasa komuna" biće i dalje njegovo najdraže obitavalište.

Kasim DERAKOVIĆ

(Odlomak iz teksta "Kad prijatelj odlazi",
objavljen u "Glasu komuna" maja 1977)

SAVO PETROVIĆ

GDJE JE MOJA KUĆA



Savo PETROVIĆ rođen je 27. januara 1942. u Osječanima, kod Doboja.

Završio je studije srpskohrvatskog/hrvatskosrpskog jezika i jugoslovenskih književnosti. Radio je u "Glasu komuna" (Doboj) od 1. januara 1964. kao novinar i urednik lista i u dva maha kao glavni i odgovorni urednik (1977, 1991. i 1992), zatim kao dopisnik-urednik lista "Zadrugar" (Sarajevo) za dobojski region od jeseni 1977. do 1991. godine. Bio je dopisnik "Politike" (Beograd) za sjevernu Bosnu od januara 1971. do maja 1992. i nekoliko godina dopisnik Radio Beograda. Napisao je i objavio oko deset hiljada novinskih tekstova u dvadesetak listova i desetak radio-stanica širom Jugoslavije na srpskohrvatskom/hrvatskosrpskom i slovenačkom jeziku od januara 1961. do maja 1992. godine. Sarađivao je na Radio-televiziji Sarajevo i TV "Politika" Beograd. Jedan je od utemeljivača Izdavačke biblioteke "Paralele" u Doboju u kojoj je objavljeno preko pedeset zbirki poezije pjesnika iz cijele Jugoslavije. Jedan je od pokretača "Značenja", prvog časopisa u Doboju. Učesnik je Festivala poezije mladih pjesnika iz Bosne i Hercegovine 1957. godine u Doboju, organizator prvog Mitinga poezije 1964. godine u Doboju.

Pjesme je objavljivao u listovima "Telegram" (Zagreb), "Mladost" (Beograd), "Naši dani" (Sarajevo), "Student" (Beograd), "Glas" (Banjaluka), "Glas rudara" (Zenica), "Brazde" (Bijeljina), "Mak" (Tešanj), zatim u "Glasu komuna" i "Zadrugaru", na Radio Sarajevu i Radio Doboju, te časopisima "Život" (Sarajevo) i "Značenja".

Zastupljen je u almanahu mladih pjesnika Bosne i Hercegovine "Buket stihova", u knjizi dobojskih pjesnika i slikara "Duga svjetlost", Antologiji lirike "Pjesme sa plavih zvijezda", kao i zborniku književnih radova autora iz centralne i sjeverne Bosne u posljednje tri stotine godina minulog milenijuma pod naslovom "Pisana riječ zavičaja".

Dobitnik je nagrada za poeziju u "Mladosti" i "Glasu komuna", zatim godišnje nagrade Udruženja novinara Bosne i Hercegovine i nagrade Osnovne organizacije novinara Doboj.

Pripremio je i uredio hroniku rodnog sela Osječani, koja je ostala u rukopisu; u saradnji sa Narodnom bibliotekom iz Doboja otvorio Bi-

blioteku u Osječanima 1961. i organizovao prve izložbe knjiga u Osječanima, Grapskoj i Brijesnici 1962. godine.

Piše poeziju, lirsku prozu i kritičke prikaze knjiga.

Objavljivao je i pod imenima: Marin I. Brankov, Goran Tihi, Sana Bosnić.

Bibl.: "Balada o dečaku", pjesme, "Paralele", Doboj, 1962.

Od 1992. živio u Bremenu kao ratni izbjeglica, od 1998. u Atlanti (SAD), a zatim 2000. seli u Saint Petersburg na Floridi.

Zajedno s Feridom Čehićem zamislio i pripremio knjigu "Kroz moje prste Bosna protiče".

DALEKO NA SJEVERU

I

Daleko, na sjeveru, ja sam zemlja Južnih Slovena
i po mom licu studene kiše liju. U noći bez jutra
pohode me vojske silne i divlje, i kroz moje
srce udaraju gromovi i munje obijesne.
Ja sam zemlja oca moga i drvo u šumi
bez lišća. Stud grize moje oči na golim
granama a svuda me prže
krvave vatre. Koga da pitam:
Kad gore ljudi, da li se iko
Grije ili je sve samo
pepeo pusti?

II

Daleko, na sjeveru, ja sam ptica Južnog Neba
i u noći, u vrelim snovima slovenske čežnje
budne zvijezde zadrhte u mojim očima.
Pomirišem prah sa usana svoje zemlje
i u crnom mlijeku jutra ugledam
davni osmijeh rodne rijeke.
I tad sudbinu u sebi naslutim
I zovem Veliko Sunce
da izroni
iz progonstva
sa dna Ponora.

(Bremen, 1995)

SAN I NIŠTA

Slušao sam muziku
Plavog jutra
Na nebu svoje sobe.
Vidio sam dan
Između dva beskraja
I na slapovima Sunca
Tonuo u mirise
Davnih ljubičica.

Poželjeh da zagrlim
I jutro, i nebo,
I ljubičice, i Svjetlost
u svom malom stanu
među zvijezdama.

Probudim se
I ničeg u pjesmi nema.
Na drugoj obali
U vihoru samoće
Crno kamenje pljušti
I zima dolazi.

Poslije ledene kiše,
Zatim
Ispod plavog neba
Sjeverno od Svjetlosti
U dubini tišine
Zvoni Veliko Ništa.

Plovim tiho
Na dnu sna

U praznoj rijeci
Bez početka i kraja.

Ne mogu više
Nikada
I ništa da sanjam.

Saint Petersburg, 2003.

ZABILJEŠKA O PJESMI "SAN I NIŠTA"

Čovjek živi između dvije beskonačnosti, i ma koliko strahuje i bježi od istine i ne želi da vjeruje, sve što se dogodilo prije rođenja i sve što se događa poslije smrti, ipak je samo Veliko Ništa... Ova tmurna ali istinita misao lutala je po mojoj glavi dok sam jedne majske noći 2003. godine letio preko Atlantika, iz Sjedinjenih Američkih Država, sa Floride, u Bosnu. Poslije jedanaest godina izbivanja izvan svoje zemlje Jugoslavije, koja sada živi još samo u bajci, i boravka u Njemačkoj i Americi, došao sam u svoj zavičaj, i već u prvom susretu s rodnim brdima i rijekama uhvatili su me trenuci očaja i straha, i činilo mi se da sam vidio obrise Velikog Ništa.

Osjetio sam veliku tmušu u srcu, uplašio sam se i u jednom trenutku ugledao sve ratne strahote i razumio kroz kakve su patnje i golgote prolazili ljudi na prostorima nekadašnje Jugoslavije od početka devedesetih godina dvadesetog vijeka. Pred mojim zelenim brdima i rodnom rijekom, pored spaljenih kuća i srušenih snova, zastao sam i ćutao. Bilo je toliko mnogo bola i patnje, krika i očaja, vriska i bijesa, zla i grijeha.

I kad se srce smirilo, učinilo mi se da možda najgore prolazi i da se u dubini siromaštva i bijede, i u dnu tame, već pomalo ukazuje zračak koji vodi iz mraka. Je li to snop Svjetlosti sa druge strane praznine i pustoši, ili malo Svjetlosti sa dalekog Sunca? Da li se to u mraku otvara unutrašnji vid, da li je prohujala tama, i je li moguće, uprkos svemu, ugledati novi dan?

Prisjetio sam se zatim godina dragih mojoj mladosti, i života u mom malom stanu, kroz čiji sam prozor često u kasnim večernjim satima gledao zvijezde, i nakon spokojnog sna, u ranim jutarnjim časovima posmatrao plavo nebo i uživao u prvim slapovima Sunca. Živjeli smo u miru, ponekad i srećno. Ne govorim to samo zbog svoje vremešnosti kada se čovjeku čini da je prije bilo sve i bolje i ljepše.

U tuđini, gdje se ponekad i u vrelim ljetnim danima osjeti stud, naučio sam da budem sam. I ne bojim se ostati još stotinu godina u svojoj samoći, ali se plašim da će u mojoj rodnoj zemlji biti još sto godina tuge. I mržnje. I da će tu još dugo vladati siromaštvo duha, surovost i divljina karaktera, i

da će biti vrlo teško da se krene sa dna, da se napravi korak naprijed i počne udaljavati od najprimitivnijeg civilizacijskog, kulturnog i duhovnog nivoa.

I vratio sam se opet u 1991. i 1992. kada su počele ratne strahote i kada su neki ljudi, sa svojom filozofijom bijede i jada, sijali smrt i strah, srušili sve vrijednosti, i ljudske i moralne, i pljačkali i otimali sve što su mogli da dohvate svojim prljavim rukama. Te godine, i gotovo cijeli dvadeseti vijek, bili su u svijetu, i posebno na Balkanu, u znaku ratova, pustoši i straha. Ako je za utjehu, majka Zemlja bila je u dvadesetom vijeku, dakle u više od 36.500 dana, samo 15 dana bez ratova. Bože, kakva li je to utjeha, čudne li ironije i tuge...

Poslije rata i smutnog vremena u mom rodnom kraju mnogo godina zatim žetve su bile gorke i porazne, a hljeb, ako ga je i bilo, bio je crn da crnji ne može biti. Zato žalim za vremenom kada je postojala Jugoslavija, sa svim svojim vrlinama i manama. U Jugoslaviji je od 1945. do 1990. bio mir, i to je najduže vrijeme bez ratova na nekadašnjim jugoslovenskim prostorima od dolaska Slovena na Balkan, u sedmom vijeku, do gotovo samog kraja dvadesetog stoljeća. Ako se sjećate, niko nije bio gladan, svako je imao krov nad glavom i priliku da radi, da se školuje, svi smo imali zdravstveno osiguranje, mogli slobodno da putujemo po zemlji i svijetu...

Tek desetog dana boravka u otužnom Doboju smogao sam snage da uđem u svoj mali stan. Bio je prazan, opustošen, opljačkan. Knjige su bile izbačene na smeće već prvog dana pošto je "srpski borac", sa dozvolom vlasti, provalio u moj stan. Bilo je to trećeg maja 1992. Moji roditelji i moji preci učili su me da je borac čovjek koji se u ime naroda bori za narod, njegova prava i slobodu. Taj "vojnik", koji je, provalivši u moj stan, stavio na vrata natpis "srpski borac", plašeći se svog imena i prezimena, nije bio ni borac, a najmanje čovjek. Moja je tuga i tada i danas još veća jer neljudska rabota pojedinaca mog naroda više me boli nego zla koja čine pripadnici drugih naroda. Samo dan bio je dovoljan da uništi sve što sam stvarao, u miru i bez ratova, više od tri decenije. Pitao sam se: da li postoji granica pustošenja i ljudskog zla. Tuga je cijepala moje srce. Nema više knjiga, nema mojih rukopisa, slika, novina... Tu, u mom malom stanu, ostalo je samo jedno Veliko Ništa.

Kad je nekadašnja moja zemlja Jugoslavija poslije Drugog svjetskog rata kupila od Amerike veće količine pšenice i kukuruza da prehrani svoje stanovništvo, došlo je vrijeme da se to i plati. Jugoslavija nije imala novaca.

Onda su Amerikanci rekli: dajte nam knjiga. I odnijeli su mnogo, mnogo knjiga. I za Ameriku, gdje se štampa najviše knjiga na svijetu, i gdje je dolar mjera svih stvari, knjiga je vrijedna, kao i taj kralj-dolar. Samo za lažne borce i ljude bijednog duha i razuma, dakle i za onog ko je provalio i opljačkao moj stan, a na nagovor jednog mog komšije, knjiga nije bila vrijedna. Ni knjiga, ni čovjek...

Ne samo zbog mog ličnog utiska, moj rodni kraj bio je te 2003. godine pun tuge i suza. Bijede i jada. I onda, na početku rata, i sada, i zauvijek, jedine zvijezde na tamnom nebu života bili su ljudi koji nisu željeli rat i koji nisu ni pomišljali da ubijaju i siju strah. Tada su jedine zvijezde na nebu punom straha i užasa bili ljudi sa svojom sjajnom iskrom ljubavi prema drugom, sa snagom da budu izvan svakog zla.

I dok sam letio natrag u Ameriku, preko neizmjernih morskih daljina i ispod beskrajnih plavih visina, učinilo se, kao kroz maglu, iznad teških oblaka, da će ljudi, normalni ljudi, imati snage da pobijede i tu tugu, i te suze, i taj strah od života. Ipak, više vjerujem da će to učiniti oni koji se tek rađaju i koji će tu rasti i živjeti, u sjevernoj Bosni i, ako bog da, svuda na prostorima one čudesno lijepe Jugoslavije. I možda će oni imati i svoju kuću među zvijezdama i san u slapovima jutarnjeg Sunca. Slobodnog Sunca. Možda će oni naučiti da poštuju i vole najveće čudo prirode, i dar Boga, ljudski Život. Da vole svoj i tuđi život, podjednako. Kao što je to bilo u mom Doboju, i mojoj nekadašnjoj zemlji Jugoslaviji, prije dvadeset i pet ili pedeset godina...

Saint Petersburg, Florida, jesen 2003.

Savo PETROVIĆ

SADA JE SVE ZA NAMA

Sada je sve za nama.
Gore pokošeni snovi,
Daleko je vrijeme
Kada su zemlja i zvijezde
Bili tako blizu.

Sada je sve za nama.
Bosno moja poharana,
Samo je nebo isto
Dok dušom udaramo
U zidove
Izrasle do oblaka.

Sada je sve za nama.
Nismo ni znali
Kako nam je bilo lijepo.

Sada je sve za mana.
Na nebu straha
Noći skupljaju suze
Za prosvjetljenje
Gorkog jutra.

U velikom grijehu
dotakli smo dno
Beznađa
Čekajući vaskrsnuće
Do oprosta.

Sada je sve za nama.

O Bosno moja poharana,
Da li će duše tvojih ljudi
Biti zagrljene
Ikad više?

Bremen, 1993.

PREKO SEDAM DALJINA

Pogledam nebo iznad Doboja
U sjenama svoje tuge
I preko sedam daljina,
Svuda po bijelom svijetu
Tražim drago kamenje
Rasute duše
Svog plavog sna.

Pogledam nebo iznad Doboja
I preko sedam daljina
vidim smrt kako diše.

Pogledam nebo iznad Doboja,
Sklopljenih ruku
Padam na koljena,
U samovanje svoje duše,
U dubinu svog uzdaha.
Gledam
Preko sedam daljina
I pogaženih zvijezda
Bogu
I nebu u oči.

IZBJEGLICE

Otišli smo
A nismo ni krenuli.

Vratili smo se
A nismo ni stigli.

I gdje smo sad?
I tamo, i ovamo.

Nigdje.

PLOVIM, MOJ BROD TONE

Ne postoji za mene neka mirna luka,
Moje srce je puno strepnji i nemira,
I prate me mrkle oči i krik vuka,
Ja tražim spas u dubini svemira.

Pale su kapi gorke kiše na moje tjeme,
Neko me baca visoko, u sivi svod,
Putujem i nosim svoje teško breme,
Plovim, a već duboko tone moj brod.

Više nisam sam, na vrhu brda zbjeg,
Svi smo daleko, daleko od ognjišta,
Suton je i ne nazire se zvjezdani brijeg,
Lude glave vode nas do zgarišta.

Smetovi noći već su na mojoj stazi
Prije kraja, šta mogu učiniti do svanuća?
U strahu sam, izgubljeni su putokazi,
Nema puta i ne vidim gdje je moja kuća.

I POSLIJE SVEGA

I poslije svega vratiću se na ognjište
Svoga oca. Makar i u slomljenom snu.
U meni rodne zvijezde još tiho vrište,
Dan me osvijetli i kaže: Ne, nisi na dnu.

Zanesen, svuda tražim boju svoga neba
i stresam sa sebe sve što je sablasno.
Kad se vratim, znam, imaću soli i hljeba,
Poljubiću prag svojih predaka strasno.

I, evo, jedno drvo već raste iz pepelišta.
Osjetim da je zora moju usnu dotakla,
Pun vjere, počeću kao i Bog - iz Ništa.

I onda, svečano ugledam kraj svog pakla.
U kući mog oca Sunca i Ljubavi pun stol.
Kao u snu, neko me blago grli; minu bol!

U RODNOJ KUĆI

Umjesto srca u sobi kuca stari sat,
Jutrom sa vrata miriše svježe veče,
Daleka sjenka prati me kao u inat
Dok kroz moje oči tamna rijeka teče.

Na brijegu zvijezda bez sjaja i sama,
Godine mnoge tiho se tako sruše,
Po zidu prosine neka davna slama,
Uzdahne južni vjetar do same duše.

Izvan mene tajno izvire svjetlost,
Moje ruke grle i zemlju i lipov cvat;
O da li cijeli dan traju vječnost
I mir dok umjesto srca kuca stari sat?

PUTNIK U NOĆI

Pitam se ko je taj prolaznik i putnik u noći
Pa sa strahom kroz uzdah krenem neznano kuda,
Lutam i vidim da sam na nebu, u samoći,
U mrtvom moru izgubljen u svemu i svuda.

Učini mi se, ipak, da ću slaviti blagdan trava,
I pored bagrema, na livadi, da život još miriše,
I rumene se zore u sjaju podneblja plava,
I da će dan biti vedar, kao poslije ljetnje kiše.

Tad se lako prospe srebrni behar po mojoj kosi,
U prašini vremena godine sijede bez žara i moći,
A srce, o Srce, još sanja da plam ljubavi nosi
I kaže tiho: Ja sam taj usamljeni putnik u noći.

NA BRIJEGU KUĆA KOJE NEMA

I poslije svega, putnik u noći, u rodnoj kući

Jednog toplog popodneva, krajem juna, poslije mnogo godina, i decenija, došao sam na mjesto gdje je nekada bila kuća moga djeda i oca, kuća u kojoj sam rođen. Djeda, bake, oca, majke, ni kuće, već odavno nema, i sada je tu, na malom brijegu, samo bašta, zelena trava, nekoliko stabala šljive i malo povrća. To je uobičajena slika na selu i ništa posebno. Sunce je lagano zalazilo, vrijeme između dana i noći, sumrak, suton, rumeni suton, trenuci kada mi se priviđa da vidim i ono što je davno nestalo i izgubilo se, što je prošlo, odneseno lahorom, zauvijek prohujalo sa danima djetinjstva i mladosti.

U tom sanjarenju, između jave i sna, pred mojim očima pojavila se kuća u kojoj sam rođen, obasjana rumenilom, kuća koja je bila izgrađena u kombinaciji sa hrastovim gredama i ciglom, postavljena na kamene temelje i pokrivena jarkocrvenim crijepom. Bila je to nekada jedna od najljepših kuća u selu, koja je sada sijalu tu, preda mnom, ne samo u mojim snovima i mašti, i pred mojim pogledom punim sjete i čežnje. Ta kuća, ta ljepota, ta čarolija je postojala, ja sam siguran da sam je vidio. Zadrhtao sam od uzbuđenja i sreće. Ali, već u sljedećem trenutku se izgubila, a znam da je postojala, ne zadugo, i prohujala je kao i sve lijepo u životu, i brzo i zauvijek.

Jeste, vidio sam kuću, i veliku lipu, i behar u voćnjaku, crvene trešnje i rodna stabla šljiva i ogromnu krošnju dudovog drveta... I kao što se dešava da bol dođe i prođe, tako je i ovaj čarobni i nestvarni trenutak, a ipak moguć i vjerovatan, došao i prošao kao i sve u životu. Poželio sam da nađem nekoga da mu kažem šta sam vidio, ili usnio, ili mi se učinilo da sam sve to za trenutak ugledao i htio sam da objasnim ono što nije bilo jasno ni meni samom. Kuća je bila tu i izgledala je kao stvarna, a opet nepostojeća i neobjašnjiva, kao zagonetka. I možda je baš u tome i bila ljepota tog trenutka.

A taj dud sa ogromnom krošnjom posebna je priča. Nesebično je rađao svake godine, bivao sve veći i izdašniji na zadovoljstvo i sreću ne samo naše porodice nego i cijelog sela. Prije šest decenija, takođe u junu i julu, dolazilo je puno ljudi i djece i veralo se po dudu berući slatke plodove, sa komadom tvrde kukuruze... to im je bio doručak ili ručak, glavni obrok u toku dana. Još su bile gladne poratne godine, ljetine su bile sve slabije, a ljudi sve više. Taj dud, pet-šest metara udaljen od naše kuće, u toku ljeta hranio je pola sela...

U rodnoj kući lagano je kucao stari sat, iznenada se u punoj svjetlosti zimske mjesečine pojavila i soba u kojoj smo jedne godine slavili Božić. Prostorija je bila obasjana svijećama, puna svečane svjetlosti; sa poda i zidova prosinula je slama, u sredini je bila sinija, prepuna božićne trpeze. Na krovu je sa badnjaka lagano šumilo staro lišće. Majka je donijela pogaču, otac ju je dao baki, koja je razlomila sveti hljeb na male česti i svima dala po komad, za dobro zdravlje, dug život i rodnu godinu. Bio je to prvi Božić koji sam upamtio i posljednji na kome smo svi bili na okupu: baka, otac, majka, sestra i ja, a nekoliko godina kasnije, u toj kući, na svijet će doći i moj brat. Sve ovo živi u meni, uvjerljivo i stvarno, ipak daleko i nestvarno, ali to je moje blago i to je moj vazduh koji i danas udišem. U trenutku kada se u mojim očima pojavila kuća koje nema učinilo mi se kao da mi neko domahuje iza prvog ugla i da me tiho doziva. Za tren kao da sam se našao u raju: u bakinom krilu ili očevom zagrljaju... Da, da, znam da te kuće nema, ali ona se i sada pojavi u mojoj mašti, prvo pred mojim očima, zatim živi za trenutak, i to u svoj svojoj ljepoti i sjaju, upravo onako kako su je nekada gledale moje djetinje oči.

Otkuda ta slika nastala prije pola vijeka, čudesno lijepa, kako mi je domilio miris lipa, zašto su se pojavila stabla šljiva prebogata rodom, jesu li zamirisale dunje i jabuke?... Sve je to postojalo i sve sam to vidio i osjetio, a ipak svega toga nema. Sve kao da je bilo lahorom doneseno, a zatim vihorom odneseno. I najednom je, opet, kao u čudu tu počela da raste trešnja puna tako zanosnog behara. Svjestan sam da svega toga nema i da je to bio onaj čudni i neobjašnjivi trenutak sna i mašte i da sam, zatim, pun radosti, posadio željeno drvo u svom krilu koje u mom životu i sada raste i cvjeta, čarobno lijepo, kao trešnjin cvijet.

Danas, kada je moj život pun jeseni, poželim da dunje opet zamirišu i da se kuća još jednom pojavi pred mojim očima, i evo, kada imam dva stana, u rodnom kraju i daleko, u tuđini, na kraju svijeta, osjetim da sam

bez kuće i toplog doma. Godina je 2010. i decenijama sam udaljen od toga dana kada se u mojim snovima i mašti, a ipak, kako mi se čini, tako stvarno, pojavila rodna kuća, a onda zauvijek nestala, i sada, kada sam hiljadama kilometara daleko od rodnog kraja, ja sam samo prolaznik i putnik u noći ka svom zavičaju, do kojeg ću, možda, i poslije svega jednog dana i stići. Jednog toplog dana, u suton, kada žarka rumen na brijegu obasja kuću koje nema.

Savo PETROVIĆ

Saint Petersburg,
jedne jeseni 21. stoljeća

SVJETLOST IZNAD GRIJEHA

Povjerujem u proljeće i zastanem kad jablanovi zašume,
Pomislim kako je bila lijepa plavet davnog ljeta,
Dodirujem cvjetanje rumenih trešanja,
Gordo čuvam miris nasmijanih ruža.
Pamtim dan ljepši od svih dana
I jedno ljubičasto jutro na obali moje duše,
I znam, sanjao sam
Svoje davne zore
I tiho budio
Svjetlost.

I sada, dok na vrhovima mojih prstiju cvjetaju trešnje,
Osjetim da se vratila Svjetlost iznad svakoga grijeha,
i znam, izvire iz mojih pradubina
Kao onda, pred jedno veče u plavom
Sa toplinom rodnog kraja
I slutnjom ljubavi
U tišini.

KAD SVE JE NIŠTA

Ovo vrijeme ode iz sebe i nije moje,
Svijet u meni i tebi ne izlazi iz tame,
Ne mogu da vidim ni tuđe ni svoje;
Ovaj vijek vodi nas bez svjetla, same.

O, bože, dvije hiljade godina i tako uludo,
Snova više nema, ni soli, ni hljeba, ni duše;
O, Čovječe, u hladnoj noći samo si ti čudo
Dok se sa neba sve zvijezde ruše i ruše...

Majko Zemljo, koliko li je u nama grijeha,
Dogorjela je vatra, to je čas kad sve je ništa;
Strah plovi svuda u vijeku bez osmijeha,
Snijeg pada i pada na moja i tvoja ognjišta.

KRISTALI U TREPTAJU SNOVA

Misao velikog Miroslava Krleže, koja kaže: "Boriti se perom spada u najveća junaštva", mogla bi se, bez ikakve artificijelnosti i bilo kakve grižnje savjesti da pretjerujemo, višestruko primijeniti na Savu Petrovića, jer s koje god se strane krene u pokušaju da se osvijetli njegov stvaralački (novinarski i pjesnički), kažimo i životni lik, dođe se na isto - bio je i ostao junačina, naravno ona nježna, suptilna. Hrabro se nosio i s jednim i sa drugim - i s novinarstvom i s poetikom. I uvijek se uzdignuta čela rvao sa životom koji prema njemu nije bio baš milostiv. Jest da mu se dogodilo što i nekim drugim (mnogim drugim) dobojskim stvaraocima - bujalo je u njemu novinarstvo, a pomalo tinjalo pjesništvo. Mislim, raskošno se iskazivao kao novinar, a mnogo manje, nažalost, kao pjesnik, iako smo u Doboju, pa i šire, znali da je prepun unutarnjeg poetskog naboja. I kao na lovačkoj čeki iščekivali smo ne da zec naleti nego da svom svojom impulsivnošću izleti na čistac i vješto izbjegne hitac nagađanja šta, u stvari, ima veću prevagu - novinarstvo ili poezija.

Dok ovo pišem, jedan pasus, rečenica, iz jednog od mnogih Petrovićevih pisama koje mi posla iz Atlante, glavnoga grada američke savezne države Džordžije, gdje ga suri vjetrovi zla iz rodne Bosne otpuhnuše, prvo u Njemačku, a potom na obale Atlantika, sve prethodno iskazano to obilato potvrdi. Naravno, u mojoj režiji. Ne samo da mi te njegove riječi dugo ne daju mira, da razbuktavaju moj unutrašnji sklop, nego govore da ih je Petrović trebao prvo namijeniti sebi, pa tek poslije usmjeriti na moju sjevernu adresu. No, šta je - tu je, a vi prosudite jesam li skrenuo s prave orbite kojom hoću, ako u tome uspijem, da osvijetlim Petrovićeve životno-stvaralačke staze.

A riječi su:

"... Poslije čitanja tvoje prve knjige poezije što je napisa u tuđini, konačno sam se, moj Feride, uvjerio da si ti sve nas cijeli život, faktički, varao, jer u tebi nije čučao samo novinar, nego i vrli poeta...".

I kako to već biva, čekao sam, evo, godinama priliku da Petroviću vratim istom mjerom, da mu kažem što mi je na srcu:

"Znaš, Savo Petroviću, ako je iko ikog varao, onda si ti varao nas, i to podebelo. I po tome si 'mnogo gori od mene', jer dok si se novinarski, višestruko i raznoliko, na sve strane odista vrsno iskazivao, svi smo ostali prikraćeni za tvoju poeziju."

A da je tako, pokušaću da to, kako-tako, u ovom tekstu pokažem. I dokažem na "malim-velikim primjerima" iščupanim iz poetskih dragulja čovjeka kojeg je, kao i mnoge od nas, tuđina prisilila da iz sebe istjeruje nagomilane sante jeze i izgubljenosti, ali i topline koja se samo u genima pravih junačina može višeslojno sedimentirati i u krajnjem napraviti sublimacija ljudske ljepote. Zato hoću da kažem da je gotovo prostim okom vidiljivo Petrovićevo životno opredjeljenje, njegova bitka i metaforična misao - poruka, njegova pritajena emocija i poetsko usmjerenje koje iz njegove prostrane stvaralačke duše kao mlaz pitke planinske vode ističe prema rodnoj grudi, prema brdu i dolu, prema bairima ljepotice Bosne, ali uvijek obelisku zvanom Čovjek - tom biću, rodu, drugu, prijatelju, komšiji, kolegi...

Kad god sam, pa, evo, i ovom prigodom, pokušao da razgrnem Petrovićeve stihove iznutra, da uđem u njihovu suštinu, da napravim njihovu unutarnju vivisekciju, kao pritajeni noćni svici preda mnom bi iždžilikavali neki čudni imaginarni kristali posebne ljudske ljepote, ali, nažalost, i pritajeni pramenovi prikrivene, ne baš prenaglašene prisutne sjete, bolje reći očinske brige da se fenjeri razuma ne ugase, pa čak ni u prilici kada je postojeća mrklina prateća zavjesa tekućeg bivstvovanja.

Taj temat Petrovićev, temat neke bivše ljepote i stalna briga za ljudsku sudbinu, ne napušta ga ni u tuđini ni u takvom bisernom leglu, bajkovitoj oazi krasote kakva je Florida u kojoj već nekoliko godina živi i gdje, uz mukotrpan rad i odricanja, ipak stvara poetiku, koja će po svom senzibilitetu i usmjerenju, dakako, ostati vječno zapamćena, pogotovo ako je (a nadam se da hoće) pretoči u posebne knjige, te vječne pjesničke tragove.

Pa zar to stihovi iz pjesme "Svjetlost iznad grijeha" zaista višestruko ne zaslužuju:

"Povjerujem u proljeće i zastanem kad jablanovi zašume,
Pomislim kako je bila lijepa plavet davnog ljeta.
Dodirujem cvjetanje rumenih trešanja,
Gordo čuvam miris nasmijanih ruža."

Ili, recimo, stihovi:

"... Daleko, na sjeveru, ja sam ptica Južnog Neba
i u noći, u vrelim snovima slovenske čežnje
budne zvijezde zadrhte u mojim očima.
Pomirišem prah s usana svoje zemlje
i u crnom mlijeku jutra ugledam
davni osmijeh rodne rijeke.
I tad sudbinu u sebi naslutim.
I zovem Veliko Sunce
da izroni
iz progonstva
sa dna Ponora."

Ne tuguje Petrović samo za eks Jugoslavijom o kojoj piše i pjeva otvorena srca, bistro i čisto, jasno i časno, svjestan da nje nema, ali da ima nešto iza nje. Ima ljudi, ima jedan pogolem komad što se Bosnom zove. On ga, taj komad, dok u tuđini traži izgubljene snove, često opominje. Svjestan je da na njemu, pogotovo u njemu, više nema prave srži, nema dovoljno ljudske, pa ni stvaralačke ljepote, tog čudesnog čovjekovog, neuništivog i vječitog pratioca što pravo izvorište ima u čovjekovoj duši.

Petrović će, ipak, napisati pjesmu "Sada je sve za nama", iz koje, kao nezaustavljiv i bolan ljudski vrisak, u kosmos lete stihovi razarujuće opomene:

"Bosno moja poharana,
Samo je nebo isto,
Dok dušom udaramo
U zidove...".

Ima li nas? - kao da se Petrović u svojim pjesmama pita. "A koga to", veli. Koga, o ljudi, kad više niko ne zna jesmo li mi nekadašnji, mi sadašnji. On je u pjesmi "Izbjeglice" decidiran, pa kaže: "Nigdje!" Tu svoju decidiranost pojačava u pjesmi "Plovim, moj brod tone". I ne samo da pojačava, nego i upozorava:

"Ne postoji za mene neka mirna luka,
Moje srce puno je strepnji i nemira...

... U strahu sam, izgubljeni su putokazi,
Nema puta i ne vidim gdje je moja kuća".

Petrovićeva je kuća, faktički, sublimacija svega što je činio i stvorio, a što se, nažalost, urušilo. To je sublimacija cijelog njegovog života koji se, gotovo nepovratno, odrunio. No, Petrović se ne predaje, ne gubi nadu, bori se perom - poetskim i novinarskim, i, naravno, pjeva:

"I poslije svega vratiću se na ognjište
Svoga oca, makar i u slomljenom snu.
U meni rodne zvijezde još tiho vrište,
Dan me osvijetli i kaže: Ne, nisi na dnu".

Švedska, Uppsala, 2011.

Ferid ČEHIĆ

(Kratka reminiscencija
na novinarsko-poetsko stvaralaštvo
Save Petrovića)

ROĐENI VUKOVAC

... Duže vrijeme u Redakciju je svake sedmice navraćao vedar dječak rumenih obraza, uvijek s nepunom karticom tečno pisanog teksta, obično iz oblasti kulture. Bio je to Savo Petrović, knjižarski radnik, koji je, ne samo po dužnosti, drugovao s knjigama. Rođeni vukovac. I kad nam je zatrebao novi novinar, rekli smo: Savo. To je bio najljepši primjer obučavanja u praksi. Savo je brzo savladao sve faze i postao treći glavni i odgovorni urednik lista. Uporedo je učio pa stekao zvanje nastavnika književnosti. Objavio je zbirku pjesama. Danas je novinar-urednik "Zadrugara", saradnik "Politike" i predsjednik Osnovne organizacije udruženja novinara Bosne i Hercegovine u Doboju. I, jedan dodatak: Kad god naiđem na neku umišljenu novinarsku veličinu, istog časa se rado sjetim skromnosti i istinske vrijednosti jednog Save.

(1983)

Rajko SKVARICA

(Iz teksta "Do literate literata"
u knjizi "Na traci vremena",
Doboj, 1984)

U ISTOJ SMO RIJECI

Utkali smo u ovaj grad pjesmom mnogo snova, mnogo šetnji u sutone, pod mjesečinom, sa glavom koja je gorjela od pjesama, kao onaj mjesec nad Ozrenom što se slijeva niz Bosnu. Recitovali smo je mraku i oblaku, sami sebi i vjetru, onako, za svoj groš, bez panoa i plakata. Bile su to vječne književne večeri mladosti, a svoju tihu, pomalo sjetnu i toplu pjesmu donio je među nas i Savo Petrović, ovdje u Doboj, da bismo svi skupa počeli da ispjevamo jednu pjesmu vremena u kome se više živjelo od sna nego od novca, više od nečeg što će doći nego što je tu.

... Savo Petrović je pisao stalno, stalno pisao, odlazio na teren, redigovao, dogurao do glavnog urednika, i eto sada ode, prosto tako da u drugim atarima pronađe sebi životni prostor, svoje novinarstvo da proširi. Ode Savo u "Zadrugar", na oranice i polja... I svoje misli, znanje i talenat pjesnik i novinar Savo Petrović pokloniće tim novim vidicima zelenih bregova i njiva, proljeću na oranicama, jeseni u voćnjacima.

... Savo, tu smo bili, malo se pomjerili, u istoj rijeci smo, u ovom životu, u ovom poslu, najdivnijem i najgorem na svijetu, pa neka je srećno to novo polje i novi vidici iza zelenih bregova...

Kasim DERAKOVIĆ

(Odlomak iz teksta "Ode Savo u nove atare",
objavljen u "Glasu komuna" oktobra 1977)

SADRŽAJ

CIP - Katalogizacija u publikaciji
Nacionalna i univerzitetska biblioteka
Bosne i Hercegovine, Sarajevo

821.163.4(497.6)-1(082)

KROZ moje prste Bosna protiče / Kasim Deraković ... [et al.] ; [fotografije Osman Kikić ; portreti pjesnika Ibro Mulaomerović] . - Doboj Jug : Naše novine, 2012. - 112 str. : ilustr. ; 25 cm. - (Biblioteka Razgori)

ISBN 978-9958-9002-4-2
1. Deraković, Kasim
COBISS.BH-ID 19316486

Kroz moje prste Bosna protiče
sa suncem, ribama i bregovima,
pa kao detinjstvo lepa otiče
sa snom zavičaja u očima.

Kasim DERAKOVIĆ

Pored r'jeke, zdenca, šume,
nakon ratne stanke duge,
l'ječićemo sve traume
i grliti jedni druge.

Rajko SKVARICA

Pepeo rasut iza uporna Feniksa,
Suze urezane u kamenu.
Samo at očev osta dežurni
Da čuva iz gena uspomenu.

Ferid ČEHIĆ

Tad se lako prospe srebrni behar po mojoj kosi,
U prašini vremena godine sijede bez žara i moći,
A srce, o Srce, još sanja da plam ljubavi nosi
I kaže tiho: Ja sam taj usamljeni putnik u noći.

Savo PETROVIĆ

